

Dokument nr. 4.

(1964—65)

Forsvarets ombudsmannsnemnds innberetning til Stortinget om virksomheten i tiden 1. januar—31. desember 1964.

Register.

	Side
<i>I. Innledning</i>	1
<i>II. Saker som er behandlet</i>	3
Menige mannskaper:	4
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	4
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	5
Opptjening, godskriving etc.	5
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	6
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	6
Forlegningsforhold	7
Kosthold	7
Tjenesteforhold	8
Permisjoner	9
Velferd	9
Kantiner	9
Disiplinær- og straffesaker	10
Forholdet mellom befal og menige	11
Tillitsmannsordningen	12
Økonomiske forhold	16
Sykesaker	16
Sosiale saker	17
Forsvarets skolevirksomhet	17
Vervet personell	18
Befalssaker	18
Sivilt personell i Forsvaret	19
<i>III. Ombudsmannsnemndas befaringer</i>	19

Innledning.

I tiden 1. januar—30. juni 1964 besto Ombudsmannsnemnda av:

Ombudsmann Arthur Ruud, Oslo, formann.
Sekretær Rolf Hansen, Oslo.
Bonde Bjarne Lyngstad, Inderøy.
Bonde Erland Asdahl, Årnes.
Sekretær Kåre Hansen, Tromsø.
Kontorsjef Cato Kvaal, Ås.
Red.sekretær Ketil Jamte Einrem, Trysil.

Ombudsmannsnemndas funksjonstid løp ut 30. juni. Ombudsmann Arthur Ruud gikk den 1. juli over i annen virksomhet, og stortingsmann Bjarne Lyngstad frasa seg gjenvalg.

I Stortingets valgkomitées innstilling ble det foreslått at Nemndas medlemmer denne gang skulle oppnevnes for 1½ år med funksjonstid fra 1. juli 1964 til 31. desember 1965, slik at funksjonstiden falt sammen med Stortingets ombudsmann for forvaltningens funksjonstid. Etter innstilling fra valgkomitéen valgte Stortinget følgende medlemmer av Ombudsmannsnemnda:

Ombudsmann Edgar Andreassen, Oslo, formann.
Sekretær Rolf Hansen, Oslo.
Bonde Erland Asdahl, Årnes.
Sekretær Kåre Hansen, Tromsø.
Kontorsjef Cato Kvaal, Ås.
Red.sekretær Ketil Jamte Einrem, Trysil.
Redaktør Thorbjørn Wale, Steinkjer.

Som ny kontorsjef ved Ombudsmannens kontor er tilsatt cand. jur. Odd Svendsen. Sekretær Torstein Løvstad har sluttet. Sekretærstillingen er foreløpig ikke besatt.

Nemnda har i 1964 holdt følgende møter:

25.—26. februar
7. mai
2.—3. september
29.—30. oktober
17.—18. desember

Av de saker som er behandlet kan nevnes:

Brannforsikring av mannskapenes sivile effekter.

Tjenestlige uttalelser.

Kantinenes åpningstider.

Forhøyelse av dagpenger for yrkesskoleelever.

Forslag til ny disiplinærlov.

Førsørgertillegg.

Militære mannskapers medvirkning ved leting etter sinnsyke personer og rømte forbrytere.

Opplæring av tillitsmenn.

Arbeidstidsreglement for Forsvaret.

Repetisjonsøvelsenes lengde for korporaler.

Overføring av mannskaper fra Brig. N. til avdelinger i Sør-Norge.

Kostholdet.

Sakene er nærmere omtalt under de respektive avsnitt i beretningen.

Nemnda har i 1964 gjennomført følgende befaringer:

6.—10. april: Avdelinger i Trøndelag.
5.—8. mai: Avdelinger på Østlandet.
11. juni: Luftforsvarets stasjon Måkerøy.
30. oktober: Luftforsvarets sambands- og radarskole, Lutvatn.
20.—27. november: Avdelinger i Nord-Norge.

Fortegnelse over de avdelinger som er besøkt og en nærmere omtale av besøkene er gitt under beretningens avsnitt, Nemndas befaringer. Protokoll fra Nemndas befaringer og møter følger som vanlig beretningen som uttrykt bilag.

Nemndas virksomhet er i år stort sett lagt opp som tidligere. Under befaringene er det imidlertid i siste halvår lagt større vekt på møtene og samtalene med tillitsmannsutvalgene. Tidligere har Nemnda bare hatt samtaler med medlemmene av de sentrale tillitsmannsutvalg. Man har nå gått over til å møte også tillitsmennene i de lokale utvalg. Under Nord-Norgebefaringen hadde Nemnda således både på Skjold og Setermoen møte

med 40—50 tillitsmenn. Disse møtene synes å ha vært vellykkede.

Nemnda har også funnet grunn til å være

med på de tillitsmannskonferanser som arrangeres. 1—2 av Nemndas medlemmer skal møte sammen med Ombudsmannen.

Saker som er behandlet.

Ombudsmannen har i 1964 behandlet 300 nye saker, samt 1 sak overført fra 1961, 2 saker fra 1962 og 45 saker fra 1963. Av disse sakene er det 24 som ikke ble ferdig behandlet i 1964. Det er således i 1964 sluttbehandlet 324 saker.

I tillegg til de registrerte enkeltsaker er det under befaringsene tatt opp endel saker. Disse blir tatt opp med de respektive myndigheter i forbindelse med oversendelsen av protokollen fra vedkommende befarings. Det er videre som tidligere år gitt råd og veiledning og foretatt foreløpige undersøkelser i forbindelse med mange personlige og telefoniske henvendelser til Ombudsmannens kontor.

15 saker er overført fra Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Ingen av de saker Ombudsmannen for Forsvaret har registrert har vært av en slik art at de er blitt overført til Ombudsmannen for forvaltningen. En del telefoniske og personlige henvendelser har dog berørt forhold som angår Ombudsmannen for forvaltningen og er henvist til ham.

Behandlingen av sakene har skjedd i et meget godt samarbeid med militære myndigheter på alle plan. Saksbehandlingen har stort sett gått raskt.

Ombudsmannen har av og til inntrykk av at enkelte avdelingssjefer oppfatter det som en kritikk av sine disposisjoner eller et ønske om å få endret en avgjørelse når Ombudsmannen tar opp en sak til behandling. Denne oppfatning er selvsagt ikke riktig. Når Ombudsmannen tar opp en sak til behandling er dette i første omgang for å få bragt de faktiske forhold på det rene. Først når de faktiske forhold er bragt på det rene kan Ombudsmannen ta standpunkt til det spørsmål som er reist i saken.

Av de 348 saker som er behandlet i år har Ombudsmannen i 206 saker intet hatt å bemerke til den avgjørelse som er truffet. I 68 saker er avgjørelsen blitt endret. Dette behøver ikke å bety at den opprinnelige avgjørelse i disse saker er feilaktig eller kan kritiseres. Den endrede avgjørelse skyldes i mange tilfelle at det er skaffet frem nye opplysninger, at samme eller høyere myndighet ved fornyet vurdering er kommet frem til et annet resultat eller at en endret situasjon har gjort det mulig å endre avgjørelsen. 24

saker er ikke ferdig behandlet, mens 50 saker gjelder forhold hvor det ikke er klaget på en konkret avgjørelse.

I den tid Ombudsmannsinstitusjonen har vært i virksomhet er det innkommet i alt:

1. juli 1952—31. desem-

ber 1953	227 saker
1954	321 »
1955	394 »
1956	429 »
1957	383 »
1958	274 »
1959	321 »
1960	331 »
1961	346 »
1962	348 »
1963	367 »
1964	300 »

De nye sakene som er behandlet i 1964 er tatt opp av:

Enkelte soldater	187
Grupper av soldater, tillitsmenn, avdelinger, eller velferdsoffiser på vegne av mannskapene	34
Vervede	6
Befal	46
Sivilt personell	15
Ombudsmannen	10
Staber, militære avdelinger eller andre institusjoner	2
	<hr/>
	300

Sakenes fordeling på forsvarsgrenene er følgende:

FD, FNbn og diverse høyere staber	32
Hæren:	
Distriktskommando Østlandet	82
Distriktskommando Sørlandet	9
Distriktskommando Vestlandet	0
Distriktskommando Trøndelag	17
Distriktskommando Nord-Norge	49
	— 157
Heimevernet	6
Sjøforsvaret:	
Sjøforsvarskommando Østlandet	7
Sjøforsvarskommando Sørlandet	7
Sjøforsvarskommando Vestlandet	2
Sjøforsvarskommando Trøndelag	1
Sjøforsvarskommando Nord-Norge	10
Fartøyer	7
	— 34

Luftforsvaret:	
Luftkommando Sør-Norge	39
Luftkommando Nord-Norge	32
	— 71
	<u>300</u>

Dette svarer stort sett til fordelingen i fjor. Fordelingen synes naturlig hensett til avdelingenes og mannskapenes fordeling på de respektive kommandoer, og gir ikke grunnlag for spesielle kommentarer.

Nye saker behandlet i 1964 fordeler seg som anført nedenfor på de enkelte saksområder. For sammenlikningens skyld er tatt med den samme fordeling i 1962 og 1963.

Menige manaskaper.

	1962	1963	1964
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	1	7	9
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	31	64	51
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde, tjenestellettelse	11	11	20
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	32	27	25
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	6	4	4
Forlegningsforhold	11	10	0
Kosthold	7	2	0
Tjenesteforhold	18	24	16
Permisjoner	14	12	15
Velferd	10	4	3
Kantiner	4	6	4
Disiplinær- og straffesaker ...	22	25	30
Forholdet mellom befal og menige	6	7	4
Tillitsmannsutvalg	84	29	6
Økonomiske forhold	24	21	17
Sykesaker, tannpleie, ulykker	11	26	26
Sosiale saker	3	7	2
Forsvarets skolevirksomhet ...	7	10	6
Diverse	4	7	1
Verveide			6

Befal og sivilt personell.

Utnevnelse, fast ansettelse, konstitusjon etc.	1	3	2
Engasjement, åremål etc.	3	1	4
Beordring, frabeordring, forflytning, pliktjeneste, avansement, ansiennitet	4	11	12
Aldersgrense, avskjed, oppsigelse	5	7	7
Tjenesteforhold	8	11	10
Permisjon, ferie	1	1	0

	1962	1963	1964
Sykesaker, legetjeneste	2	3	2
Disiplinær- og straffesaker ...	1	0	5
Underbringelse	1	0	0
Familieboliger	3	4	1
Lønn	6	13	5
Godtgjøringer	7	7	3
Pensjon	0	1	2
Diverse	1	2	2

Fordelingen på de enkelte saksgrupper svarer stort sett til tidligere års fordeling. Det er ikke tatt opp saker i gruppene forlegningsforhold og kosthold. Dette henger sammen med at slike saker nå naturlig blir tatt opp og behandlet i tillitsmannsutvalgene og at mannskapene stort sett er fornøyd med de avgjørelser som blir truffet av avdelingssjefene etter at sakene er behandlet i utvalgene.

Innenfor gruppen tillitsmannsutvalg er antall saker vesentlig mindre enn tidligere år. Dette henger formentlig sammen med at de årlige tillitsmannskonferanser gir svar på mange av de spørsmål det tidligere var naturlig for tillitsmennene å ta opp direkte med Ombudsmannen.

Verneplikt, utskrivning, rulleføring.

Det er i denne gruppe behandlet 9 saker samt 1 sak fra 1963. De fleste saker innenfor denne gruppe gjelder spørsmål om verneplikten, og særlig hvilket omfang den skal ha etter at man er ferdig med førstegangstjenesten. En av sakene er ennå ikke avgjort, mens det i tre saker er foretatt endringer overensstemmende med vedkommendes ønske. Ingen av sakene er av en slik art at det er grunn til å omtale dem nærmere i beretningen.

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse.

Samtlige 51 saker samt en fra i fjor gjelder utsettelse med tjeneste. Av disse gjaldt 15 saker utsettelse med førstegangstjenesten. I 8 saker ble avgjørelsen endret. 14 saker gjaldt utsettelse med en rest av tjenesten, av disse ble avgjørelsen endret i 5 saker. 23 saker gjaldt utsettelse med repetisjonsøvelse. I 11 av sakene ble avgjørelsen endret, mens 5 saker dreide seg om forespørsler.

Grunnlaget for sakene i denne gruppe er stort sett de vanskeligheter militærtjenesten skaper for familien, utdannelsen eller den sivile arbeidsplass. Det kan nok i disse saker konstateres en viss forskjellsbehandling, men detter er imidlertid ikke lett å unngå, først og fremst fordi mulighetene til å innrømme utsettelse på grunn av personell-

situasjonen og andre forhold innen den enkelte avdeling og enhet varierer ganske sterkt. Dette fører imidlertid til at en del føler seg urettferdig behandlet, fordi de har fått kjennskap til tilfelle hvor det kan være innrømmet utsettelse av velferdsgrunner som kanskje er mindre tungtveiende enn deres egne grunner som har ført til avslag. Ombudsmannen har intet å bemerke til den skjønnsmessige vurdering som ligger bak den enkelte avgjørelse.

Etter Stortingets vedtak i forbindelse med Forsvarsbudsjettet 1965 vil mannskaper som har fått utsettelse med inntil 6 måneders tjeneste kunne bli overført til Heimevernet. Så vidt Ombudsmannen har forstått av underhåndsopplysninger meddelt fra Forsvarsdepartementet, vil denne HV-tjeneste bli av samme omfang og varighet som det ordinære HV-personellets tjeneste uavhengig av hvor lang tjeneste vedkommende står til rest med. En vernepliktig med 1 måneds resttjeneste vil således ikke få noen kortere HV-tjeneste enn en med 6 måneders resttjeneste. For en vernepliktig med f. eks. 1 måneds resttjeneste vil den fremtidige HV-tjeneste kunne bli langt mer byrdefull enn om han var innkalt til ordinær avtjening av sin resttjeneste. Om ikke soldatene kan gis anledning til å velge hvordan resttjenesten skal avtjenes, bør de i alle fall før utsettelse innvilges gjøres kjent med de byrder en eventuell fremtidig HV-tjeneste ville kunne påføre dem.

Opptjening, godskriving etc.

Det er innen denne gruppe behandlet 20 saker samt 3 fra 1963. De fleste saker gjaldt tjenestetidens lengde. Årsaken til dette er den nye tjenestetid som er iverksatt for Hærens avdelinger og den avtrapping som er gjennomført for de forskjellige inntak for 1963. I tillegg til de mange saker i denne gruppe har det muntlig vært svært mange henvendelser fra personell i Luftforsvaret som mener seg urettferdig behandlet fordi en liknende avtrappingsordning ikke er gjennomført for personell i denne forsvarsgren. Det synes som den gjennomførte nyordning ikke har vært fulgt opp av tilstrekkelige opplysninger hverken til avdelingssjefer eller mannskaper. Dette har skapt mange misforståelser, rykter og hos mange følelsen av å være urimelig behandlet.

I 5 saker er den fastsatte dimisjonsdato blitt endret etter henvendelse fra Ombudsmannen.

I beretningen for 1961 omtalte Ombudsmannsnemnda henvendelser Ombudsmannen hadde fått fra korporaler som var innkalt til 10 dagers lengre repetisjonsøvelse enn de menige mannskaper. Dette hadde de ikke

vært klar over den gang de ble uttatt til korporaler og de mente seg derfor urettferdig behandlet.

I år har Ombudsmannen hatt liknende henvendelser. I tillitsmannsmøte ved et ingeniørkompani innkalt til repetisjonsøvelse ble det protokollert følgende:

«Tillitsmannsutvalget vedtok at denne sak burde tas opp til ny vurdering. Det er de samme gutta som blir innkalt for 30 dager hver gang, og de lider et ekstra tap på grunn av dette. Saken oversendes departementet.»

Ved oversendelsen av saken til Ombudsmannen uttalte kompanisjefen bl. a.:

«Slik forholdene er i dag blir de beste soldatene/personell belastet ekstra. Det er en æressak å bli uttatt til korporal, men for den enkelte mann kan en slik ære bli for dyr. En bør søke å tilrettelegge tjenesten slik at det blir lik belastning for alle kategorier. Da forholdet kan få relativt store konsekvenser for innstillingen til Forsvaret vil jeg anmode om at saken blir vurdert nærmere.»

Noe senere mottok Ombudsmannen et referat fra tillitsmannsmøte i en repetisjonsavdeling hvor det om dette spørsmål var uttalt følgende:

«Tillitsmennene kritiserer avdelingen for disponeringen av korporaler på befalskurs før hovedinnrykk til en slags leirkommando.

Personellet ble satt til å rydde leiren etter foregående bataljon og til å stappe halm i madrasser. Tillitsmennene mente at deres tid kunne vært disponert bedre.

Bataljonssjefen erklærte seg enig i prinsippet, men påpekte problemene med knapp tid og utilstrekkelig antall arbeidsmannskaper, samt at også befal deltok aktivt i dette arbeid. Hadde ikke korporalene vært til stede, ville flere befalingsmenn blitt beordret til denne tjeneste.»

Da korporalene i dette tilfelle syntes å være brukt i strid med forutsetningen, besluttet Nemnda å sende saken over til departementet til uttalelse. Departementet forela saken for Hærens overkommando som har avgitt følgende uttalelse:

«1. Det vises til Forsvarsdepartementets skriv av 11. november 1964. St. prp. nr. 23 fra 1957 om Hovedretningslinjer for Forsvaret i årene fremover, forutsetter repetisjonsøvinger à 21 dager hvert annet år for feltavdelingene. Under denne forutsetning mente man å kunne tilgodese kravet om differensierte øvinger for feltavdelingene, slik at disse både kunne bli gitt repetisjon i de enkelte disipliner (evt. omskolering) og gitt øvelse i operativt forband (evt. trening på de aktuelle forsvarsoppgaver).

Da øvingsfrekvensen ble kuttet ned til 21 dager hvert tredje år, kunne en slik differensiering ikke opprettholdes, idet det da ville gå 6 år mellom hver repetisjonsøving av de ulike typer.

For i noen grad å kompensere reduksjonen i øvingsfrekvensen, har Hæren siden 1957 hatt anledning til å kalle inn spesialister og lavere ledere i 30 dager hvert tredje år for feltavdelingenes vedkommende.

2. Et hovedprinsipp i den militære utdanning er at en søker å gi den enkelte kategori den utdanning vedkommende kategori trenger. Dette gjelder også for repetisjonsøvinger og gir seg bl.a. utslag i at befal (vpl. og utskr.) gis lengre repetisjonsøvinger enn menig personell.

Bakgrunnen for å gi dette personell ekstra utdanning er dels begrunnet i kravet om at disse skal ha et videre perspektiv og en grundigere innsikt enn det personell de er satt til å lede, dels begrunnet i kravet om full effektivitet fra første dag repetisjonsavdelingen møter. Det siste tillegges kanskje størst vekt under repetisjonsøvinger.

3. Den samme motivering som nyttes for det vpl./utskr. befal kan i stor utstrekning legges til grunn også når det gjelder visse kategorier spesialister og lavere ledere.

Hæren har hatt god erfaring med den ordning det her er tale om. HOK vil derfor på det sterkeste fraråde at ordningen innskrenkes eller oppheves så lenge repetisjonsøvinger ikke blir avvirket etter de retningslinjer som St. prp. nr. 23 for 1957 forutsetter.

4. HOK antar videre at så lenge en har begrensede ressurser til rådighet for repetisjonsøvinger vil en måtte foreta en prioritering av såvel hvilke avdelinger som spesielle kategorier som skal øves, og av hvor lang tid de enkelte ledd/kategorier skal være inne til tjeneste.

En anser det derfor uheldig for en fleksibel øvingsordning at en knesetter noe fullstendig likhetsprinsipp på dette område.»

Departementet har uttalt at det intet har å bemerke til HOK's redegjørelse.

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimitering.

Av de 25 saker samt 3 fra i fjor som er behandlet, gjelder 20 saker søknad om overføring til tjeneste nærmere hjemmet av velferdsgrunner. 9 av disse saker gjelder mannskaper som tjenestgjør i Brig. N. I tillegg til de registrerte saker har Ombudsmannen hatt mange henvendelser med forespørsel om mulighetene for å hjelpe til med overføring fra Brig. N. Dette spørsmål har også vært diskutert på enkelte tillitsmannskonferanser.

Årsaken til de mange henvendelser i år er den nye tjenesteordning med 6—9 måneders tjeneste i Nord-Norge, og de nye retningslinjer når det gjelder overføring til tjeneste i Sør-Norge. I retningslinjene heter det bl. a.:

«Søknad om tjeneste i Sør-Norge under førstegangstjenesten utover det den normale turnusordning for det enkelte våpen angår, eller det enkelte våpen har muligheter for, kan normalt ikke imøtekommes. Personell som kan dokumentere absolutt tvingende velferdsgrunner kan fremme søknad til sin rulleførende enhet om utsettelse med resttjeneste. Slike søknader skal kun i unntakstilfelle innvilges.»

Selv om tjenesteperioden i Brig. N. nå er kortere, 6—9 måneder mot tidligere 12 måneder, viser det seg at denne tjeneste skaper problemer for enkelte mannskaper. Spørsmålet ble vist oppmerksomhet under Nemndas befarings i Nord-Norge i desember, særlig under samtalen med Brigadesjefen og hans stab og ved samtaler med bataljons- og kompanisjefer. Alle var av den oppfatning at det var behov for en smidigere ordning.

I forbindelse med behandlingen av en slik sak skrev en avdelingssjef i Sør-Norge bl. a. til Ombudsmannen:

«De gitte retningslinjer er ikke tilfredsstillende for noen av partene, hverken for avdelingssjefene ved øvingsavdelingene i Sør-Norge, som ikke har grunnlag for å løse sakene, eller avdelingssjefene i Nord-Norge som deretter må overta de vanskelige tilfellene som på mange måter er en byrde for avdelingen der, og aller minst soldatene selv, som kjenner vanskelighetene på kropp og sinn. De har hatt mange tilfelle hvor forholdene i soldatenes hjem av denne grunn har slått tilbake på dem selv, slik at den øyeblikkelige virkning måtte bli nedskrivning til hjelpedyktig av psykiske grunner. En slik utgang kunne vært unngått om alternativ tjenestemulighet hadde vært til stede.»

Disse erfaringer synes de fleste å ha gjort som har hatt slike saker til behandling.

Det er ikke noe stort antall mannskaper det gjelder, men vanskelighetene er store for de få det dreier seg om, og behandlingen av slike tilfelle skaper meget arbeid og bekymring for de avdelingssjefer som har slikt personell i sin tjeneste. Ombudsmannnemnda har behandlet saken og funnet grunn til å ta den opp med Hærens overkommando med forespørsel om det ikke er mulig å finne en løsning, enten ved å etablere mindre enheter i Sør-Norge hvor slikt personell kan avtjene sin tjeneste, eller ved en lettere adgang til overføring til Heimevernet. Saken er ennå ikke ferdigbehandlet.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr.

Det er behandlet 4 saker samt 1 fra 1963. De få saker som er tatt opp med Ombudsmannen er ikke noe uttrykk for at situasjonen når det gjelder uniformer og personlig utstyr har bedret seg vesentlig i år. Ombuds-

mannen ga i fjorårets beretning en redegjørelse for de problemer som gjorde seg gjeldende på dette felt, spesielt for Hærens avdelinger. Referater fra tillitsmannsutvalgsmøter og tillitsmannskonferanser viser tydelig at problemene har vært de samme i 1964.

I beretningen for 1963 opplyste Ombudsmannen at spørsmålet om forsikring av mannskapenes private effekter var tatt opp med Opplysningskontoret for forsikring, men at saken ikke var ferdig behandlet.

Opplysningskontoret har i skriv til Ombudsmannen av 14. mars opplyst at man etter nærmere overveielse i forsikringskretser er kommet til at det ikke er behov for en egen forsikring for militære mannskapers private effekter. Det fremgår av Opplysningskontorets redegjørelse at vernepliktige mannskaper som i det sivile liv bor hos sine foreldre og er medlem av den faste husstand har dekning for private eiendeler under foreldrenes polise. Dette gjelder også for den tiden han gjør militærtjeneste. Hvis den vernepliktige er selvforsørgende og har tegnet brann- eller kombinert forsikring med tilstrekkelig forsikringssum vil hans medbragte private eiendeler under militærtjeneste være forsikret opptil 30 pst. av forsikringssummen, men dekningen vil maksimalt bli kr. 6 000. Det som således er det avgjørende er at forsikringen for soldaten selv eller hans foreldre er ordnet på forhånd, og at forsikringssummens størrelse er tilstrekkelig. Hvis en uforholdsvis stor del av vedkommendes private eiendeler tas med under militærtjenesten vil det være fornuftig å tegne en tilleggsforsikring. Penger, verdipapirer o.l. dokumenter erstattes inntil kr. 1 000 hvis de beror på det i polisen oppgitte sted. Disse ting dekkes derimot ikke ved borteforsikring.

Ombudsmannsnemnda var enig i at det under disse omstendigheter ikke var noe stort behov for en egen forsikringsavtale for vernepliktige mannskaper. Derimot pekte Ombudsmannsnemnda på at det var behov for å få disse opplysninger kjent for mannskapene. Forsvarsdepartementet erklærte seg enig i dette og anmodet Mannskapsavisa om å ta opplysningene med i sitt spesialnummer beregnet på dem som skulle påbegynne sin militærtjeneste. Ombudsmannsnemnda fant denne løsning tilfredsstillende.

Det er gitt nye bestemmelser om erstatning for tap eller skadet ur.

I de tidligere bestemmelser var det fastsatt at mannskapene generelt ikke hadde krav på erstatning for ur som ble mistet eller ødelagt. Imidlertid kunne erstatning ydes til mannskaper som hadde mistet eller skadet

sitt ur under beordret tjeneste når tapet/skaden kunne føres tilbake til omstendigheter som er spesielle for militærtjenesten.

Etter de nye bestemmelser skal tap/skade på ur erstattes etter de vanlige regler for erstatning for private effekter.

Det heter i disse bestemmelser at private effekter bare kan oppbevares i forlegning og om bord på soldatenes eget ansvar når vedkommende avdelingssjef gir tillatelse til det. Unntaksvis kan billighetserstatning tiiståes for private effekter som soldatene har bruk for under tjenesten når tapet/skaden ikke kan bebreides ham. Spørsmålet om erstatning avgjøres i det enkelte tilfelle under hensyntagen til effektens art og de omstendigheter hvorunder tapet/skaden har oppstått.

Slik bestemmelsen er formulert synes det å være en betingelse for erstatning at avdelingens sjef har gitt samtykke til at soldaten har de private effekter med seg under militærtjenesten. Ombudsmannen går imidlertid ut fra at dette ikke vil gjelde i de tilfelle hvor det kan bli tale om erstatning for tap/skade på ur. Det ville være lite praktisk om den enkelte soldat skulle behøve forsikre seg om at han har sin avdelingssjefs samtykke til å ha med seg sitt ur under militærtjenesten.

Forlegningsforhold.

Innenfor denne gruppe er det i år ikke tatt opp noen saker direkte med Ombudsmannen. En del forlegningsspørsmål er tatt opp enten av tillitsmenn eller avdelingssjefer under Nemndas befaringer. Dette er nærmere omtalt under avsnittet om Nemndas befaringer.

Kosthold.

Det har ikke vært tatt opp noen kostholdsaker direkte med Ombudsmannen i år.

Kostholdet har imidlertid i større utstrekning enn tidligere år vært gjenstand for diskusjon i tillitsmannsutvalgene. Under Nemndas befaringer blir også kostholdet svært ofte tatt opp av tillitsmenn, og spørsmålet er også blitt diskutert på en del av tillitsmannskonferansene. Under befaringene har Nemnda dessuten drøftet kostholdet med avdelingssjefer, proviantforvaltere og kjøkkenbestyrere.

Den alminnelige oppfatning synes å være at prisstigningen den senere tid har ført til et dårligere kosthold. Ved enkelte avdelinger ble det fra tillitsmennenes side ganske kraftig gitt uttrykk for at kostret måtte forhøyes og for fremtiden bli indeksregulert. Det synes gjennomgående å være færrest klager ved Luftforsvarets avdelinger, men også i Luft-

forsvaret var det oppfatningen at de høyere matvarepriser ga seg utslag i dårligere kosthold.

Kostholdet er fortsatt variabelt, og det er Nemndas oppfatning at det ikke bare er kostøret som er avgjørende for et tilfredsstillende kosthold. Avdelingens størrelse, kjøkkenet og dets utstyr, lagringsmuligheter og kvalifikasjonene til det personell som arbeider i denne sektor er også faktorer som har stor betydning.

Ombudsmannnemnda er kjent med at myndighetene arbeider med kostholdsspørsmålet og har ikke funnet grunn til å foreta seg noe før resultatet av dette arbeid foreligger.

Tjenesteforhold.

Det er behandlet 16 saker samt 4 fra i fjor. Ni saker gjelder klager over vakt- og beredskapsordning, kommanderinger og lengden av den daglige tjenestetid. Ombudsmannen har ikke i noen av sakene funnet grunn til bemerkninger. Fire saker gjelder klager over at mannskapene er satt til å utføre arbeid som de mener ikke å ha noe med å utføre. Heller ikke noen av disse sakene har gitt grunn til bemerkninger fra Ombudsmannens side.

Spørsmål om utsettelse av rosignal ble omtalt i beretningen for 1963, s. 7 spalte 1. Det forelå da ikke noen endelig avgjørelse i saken. Det er senere innhentet uttalelser fra overkommandoene. Sjøforsvarets overkommando og Luftforsvarets overkommando hadde intet å bemerke til at rosignalet ble utsatt til kl. 23.00. Hærens overkommando, som hadde innhentet uttalelse fra Sjøfleggen for Hæren og Forsvarets sanitet, frarådet slik utsettelse. HOK pekte på at overgangen til 12 måneders tjeneste og en derav følgende intensivering av tjenesten muligens ville medføre et større søvnbehov. Sjøfleggen for Hæren anførte i sin uttalelse følgende:

«Ved å utsette rosignal til kl. 23.00 (fra nåværende ordning kl. 22.00) kommer lang tone kl. 23.15. Dette vil si at virkelig ro blir det neppe før kl. 23.30. Da reveljen vanligvis går kl. 06.00 (ikke senere enn 06.30) gir dette ca. 6½ times søvn. Under øvelser og vakt-tjeneste kan det bli betydelig mindre søvn. Den aldersgruppe det her er tale om, har et stort søvnbehov selv om uregelmessigheter innenfor en rimelig ramme tåles godt. SJLH er derfor tilbøyelig til å fraråde en utsettelse til kl. 23.00, men SJLH sitter ikke inne med konkrete kunnskaper på dette felt. FSAN bes gi de kommentarer saken foranlediger.»

Forsvarets sanitet uttalte bl. a.:

«Fra norsk faglig hold angis et gjennomsnittlig søvnbehov på ca. 8 timer for midlere voksne, med individuell variasjon på fra 7 til 9—10 timer. Kroppslige anstrengelser fører til et øket søvnbehov. Likeledes regner en

med et øket søvnbehov i vinterhalvåret. Ut fra de av Sjøfleggen for Hæren oppgitte data vil Forsvarets sanitet fraråde at rosignalet utsettes til kl. 23.00 for hele året.»

Forsvarsdepartementet fant på grunnlag av disse uttalelser ikke å kunne endre gjeldende signallister.

Tillitsmannsutvalget ved en infanteribataljon fremmet forslag om at revelje, morgen-tjeneste og kontroll ble sløyfet på søn- og helligdager. Begrunnelsen for forslaget var at mannskapene utenom dette ikke hadde noen tjeneste på søn- og helligdager. Tillitsmennene mente at mannskapene etter endt rekruttskole var så godt inne i tjenesten at indretjenesten allikevel ville bli utført på søndager selv om det ikke ble pålagt gjort på et bestemt tidspunkt søndag morgen. Tillitsmennene gikk ut fra at soldatene ved de fleste avdelinger ville være enige i forslaget, og ba derfor Ombudsmannen om å forsøke å finne en tilfredsstillende løsning. Bataljons-sjefen tok avstand fra forslaget og ga uttrykk for at standarden når det gjaldt renslighet og orden på kasernene raskt ville synke hvis man skulle sløyfe morgentjenesten og kontroll av denne på søn- og helligdager.

Saken ble drøftet av Ombudsmannnemnda som ikke fant grunn til å ta tillitsmennenes forslag opp med de militære myndigheter.

Spørsmålet om militære mannskapers bistand til politiet i forbindelse med anholdelse av rømte forbrytere og sinnssyke personer ble tatt opp av et av Nemndas medlemmer som var i tvil om bestemmelsene for denne bistand var tilfredsstillende. Forsvarsdepartementet har opplyst at dette er et spørsmål som er under behandling.

Ombudsmannnemnda har hatt et forslag til nytt Arbeidstidsreglement for Forsvaret til uttalelse. Nemnda hadde intet å bemerke til forslaget, men pekte på at det under avsnittet om utskrevne mannskaper burde tas med bestemmelser om adgangen til å benytte menige mannskaper til kommandert leirarbeid i fritiden, idet dette er et forhold som av og til skaper vanskeligheter. Slike bestemmelser er tatt med i Forsvarsdepartementets nye utkast.

Det er Ombudsmannens oppfatning at de arbeidsdyktige mannskaper ofte har vanskelig for å få permisjoner og tjenestelettelser i samme utstrekning som de øvrige mannskaper. Dette synes å henge sammen med at staben av arbeidsdyktige mannskaper ved de fleste avdelinger er mindre enn det oppsetningsplanene forutsetter.

De arbeidsdyktige mannskaper har mange viktige gjøremål som må utføres tilfredsstillende for at tjenesten for de stridende mann-

skaper skal kunne gjennomføres effektivt. Konsekvensen av dette burde være at tallet på arbeidsdyktige må stå i forhold til de arbeidsoppdrag som skal utføres. Dette synes som nevnt ikke alltid å være tilfelle.

Hvis de arbeidsdyktige mannskaper i tillegg til lite inspirerende tjeneste også skal ha et større arbeidspress og dårligere muligheter enn mannskaper for øvrig til å få fri, er dette et misforhold som bør forsøkes rettet på.

Permisjoner.

Det er behandlet 15 saker vedrørende permisjoner. Syv saker gjaldt søknader om velferdspermisjon som var avslått. Avgjørelsen ble endret i 6 saker, mens Ombudsmannen var enig i avslaget av den syvende søknad hvor velferdsgrunnen ikke var tungtveiende nok.

Seks saker gjaldt langpermisjoner hvor Ombudsmannen i 3 saker intet hadde å bemerke til den avgjørelse som var truffet.

Et tilfelle gjaldt forståelsen av bestemmelsene om langpermisjoner. Avdelingssjefen hevdet at søndager skulle regnes med som permisjonsdag, idet det i bestemmelsene bare er gjort unntak for helgedag, og søndag var etter hans mening ikke helgedag. Ombudsmannen ga uttrykk for den oppfatning at søndagene ikke skulle gå av de oppsparte permisjonsdagene, og denne ordning ble gjennomført.

Ved en av Hærens avdelinger hadde fungerende formann i tillitsmannsutvalget opplyst at mannskaper som hadde påbegynt sin tjeneste i 1963 bare skulle ha sine langpermisjoner i 1964 beregnet etter 1 dag pr. måned. Ombudsmannen gjorde avdelingen kjent med de retningslinjer for avvikling av permisjoner Forsvarsdepartementet hadde trukket opp. Av disse retningslinjer fremgikk det klart at mannskaper kommet inn før 1. januar 1964 fortsatt skulle ha sine permisjoner beregnet etter 1½ dag pr. måned.

I forbindelse med den nye tjenesteordning, som er gjennomført for Hæren, er det bestemt at mannskapene som skal tjenestgjøre i Brigaden i Nord-Norge skal ha avviklet alle sine langpermisjoner før de påbegynner tjenesten i brigaden. For mannskaper med 6 måneders tjeneste er det vel rimelig at denne ordning er gjennomført, skjønt mannskapene finner dette urimelig når jul eller påske faller innenfor denne 6 måneders periode. Det er mannskapenes oppfatning at de i forbindelse med disse høytider burde få noen dager fri, slik at også mannskapene fra Sør-Norge kunne rekke hjem slik det er

gjort tidligere. Når det gjelder mannskaper med 9 måneders tjeneste, har Ombudsmannen forstått det slik at disse skulle få en permisjon også i brigadeperioden. Denne ordning synes imidlertid ikke å være gjennomført for første kontingent. Med 9 måneders tjeneste burde imidlertid mannskapene få anledning til å reise hjem, og en slik hjemreise burde avvikles enten i forbindelse med julen eller påsken.

De gjennomførte innskrenkninger i permisjonene vil komme til å føre til et sterkt press på velferdspermisjonene, idet det for mange vil føre til problemer å være såvidt lenge hjemmefra. Ombudsmannsnemnda har behandlet dette spørsmål og har anmodet departementet om å se nærmere på mulighetene for å myke opp permisjonsbestemmelsene noe.

Velferd.

Det er behandlet 3 saker. En sak gjaldt klage over velferdsoffiserens arbeid. To saker gjaldt henvendelse om abonnement på aviser. Ingen av sakene er av en slik art at det er grunn til å omtale dem nærmere.

Kantiner.

Det er i år behandlet 4 saker samt 2 fra i fjor. Tre av sakene gjaldt innskrenkning i kantineens åpningstider. En av henvendelsene førte til en løsning mannskapene var tilfreds med. En sak gjaldt beslutning om å nedlegge en kantine. Etter fornyet behandling av saken ble det besluttet at driften foreløpig skulle fortsette. De to øvrige sakene gjaldt pris og kvalitet på den kaffen som ble servert.

Kantineens priser og åpningstider er stadig oppe til diskusjon i tillitsmannsmøter, tillitsmannskonferanser og under Nemndas samtaler med tillitsmenn og avdelingssjefer under befaringene. Mannskapene betrakter kantinevirksomheten som et ledd i velferdstjenesten og kan ikke forstå at ikke kantine med de fordeler de har i forhold til sivile kaféer, skal kunne servere kaffe, kaker og smørbrød billigere enn tilfelle er i dag. Kantineens åpningstider er også gjenstand for livlig diskusjon. Det er nå truffet bestemmelse om at tillitsmenn og avdelingssjefer ikke lenger skal ha den samme innflytelse som tidligere når det gjelder fastsettelse av åpningstider.

Ombudsmannsnemnda har hatt en konferanse med direktøren for Statens kantiner og drøftet forannevnte og andre aktuelle spørsmål vedrørende kantinevirksomheten.

Det er Nemndas oppfatning at kantineens serveringsvirksomhet er den del av virksomheten som først og fremst har betydning for

mannskapene, og oppgaven må være å selge til priser som står i et rimelig forhold til mannskapenes dagpenger.

Den omfattende salgsvirksomhet har neppe samme betydning som tidligere, idet det rundt de aller fleste av våre forlegninger i dag finnes godt utbygde forretningssentra.

Situasjonen synes derfor nå å være noe endret fra tidligere, og det kan etter Nemndas oppfatning være grunn til å vurdere nærmere om ikke en forenklet virksomhet basert mer på de lokale muligheter med derav følgende innsparing ved sentrale organer vil kunne gi lavere priser på de varer og tjenester mannskapene først og fremst har behov for og er interessert i.

Begrunnelsen for den sentrale drift av kantinene har bl. a. vært at de store kantiner med sitt overskudd skulle sikre driften av de små kantiner, slik at mannskapene hvor de enn måtte tjenestgjøre skulle være sikret omtrent den samme service. Det synes å være tvilsomt om denne forutsetning er til stede i dag på samme måte som tidligere. Såvidt Ombudsmannsnemnda har oppfattet det er det først og fremst de små kantiner som nå rammes av innskrenkning i åpningstider og service for øvrig.

Disiplinær- og straffesaker.

Det er behandlet 30 saker samt 4 fra 1963. Fjorten saker gjelder rene klager over ilagte refselsler. Slike klager blir ofte tatt opp med Ombudsmannen samtidig med at refselsen blir bragt inn for høyere myndighet. Ombudsmannen behandler ikke slike saker før refselsen er endelig. Ombudsmannen vil kort referere en del av disse saker.

En HV-soldat var refset med bot kr. 50 for ikke å ha møtt til tre øvelser. Etter ordlyden i innkallingen, som var felles for alle øvelsene, var Ombudsmannen i tvil om det forelå et refsbart forhold. Etter nærmere undersøkelser og gjennomgåelse av saksdokumentene, syntes det å være klart at soldaten burde ha oppfattet at han enten måtte møte eller sende gyldig legeattest. Betingelsene for refselse var således til stede.

En som var dimittert etter førstegangstjenesten skulle sone en refselse på 6 dagers vaktarrest. Soningen bød på helt spesielle problemer, og refselsen ble omgjort til en bot på kr. 100.

En flysoldat var refset med 8 dagers vaktarrest for ulovlig fravær i forbindelse med permisjon. Refselsen ble ikke påanket, idet refsede var redd for at han ikke ville rekke å sone før dimisjon om refselsen ble opprettholdt. I skjerpene retning var det anført at han på uriktig måte ved fortidelse hadde

tilegnet seg nattpermisjon til kl. 02.00. Han ba om Ombudsmannens bistand til å få dette strøket, idet det anførte ikke var sant. Det i skjerpene retning anførte ble strøket.

En utskrevet menig på et av Sjøforsvarets fartøyer var ilagt 6 døgns vaktarrest for feilaktig utførelse av gitt ordre. Han mente seg urettferdig refset og fant refselsen for streng. Ombudsmannen hadde intet å bemerke til refselsen.

En flysoldat var refset med 12 døgns vaktarrest for vaktforsømmelse og for ikke å ha meldt seg tilbake etter endt permisjon. Han påsto seg urettferdig refset og opplyste at soning etter endt tjeneste ville skape store vanskeligheter for ham. Ombudsmannen fant intet å bemerke til refselsen. Vaktarresten ble imidlertid omgjort til bot på grunn av de særlige vanskeligheter en soning etter endt tjeneste ville skape.

To flysoldater klaget over ilagt refselse, idet de hevdet at det var begått formelle feil under etterforskningen. Krigsadvokaten hadde i forbindelse med ankebehandlingen uttalt seg enig i at den formelle fremgangsmåte ikke var riktig. Disse feil var uten betydning for resultatet og var senere rettet. Ombudsmannen hadde intet å bemerke til refselsen.

En HV-soldat klaget over ilagt refselse for manglende fremmøte til øvelse. Fraværet var ikke legitimert på behørig måte. Det var således etter Ombudsmannens oppfatning intet å bemerke til refselsen. Refsede fikk dog utsettelse med soningen.

En soldat i Hæren var refset for å ha nektet å etterkomme ordre og å oppgi navn og nummer. Han var satt i foreløpig arrest og mente seg uriktig behandlet. Ombudsmannen var noe i tvil om betingelsene for foreløpig arrest var til stede, men kunne intet bemerke til den skjønnsmessige vurdering av den situasjon som lå til grunn for arresten. Refselsen for øvrig var det intet å bemerke til.

En menig på et av Sjøforsvarets fartøyer var refset med landlovsnekt. Mens farøyet lå på militært område gikk han i land for å bade til tross for at NK om bord etter forespørsel hadde nektet ham dette. Han ble refset på ny med 6 døgns vaktarrest. Avgjørelsen var anket til Sjefen for Sjøforsvaret som hadde opprettholdt refselsen. Ombudsmannen hadde intet å bemerke til avgjørelsen.

En soldat i Hæren var refset med 5 døgns vaktarrest og satt inn til soning 10. mars kl. 18.00. Den 16. mars var han ennå ikke sluppet ut, men hadde fått beskjed om at han skulle løslates om kvelden. Hans protest tok ikke arrestforvalteren hensyn til. Han sonet ikke ved sin egen avdeling. Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen.

Soldaten ble sluppet ut med en gang og hentet av sin avdeling.

To soldater i Kystartilleriet var refset med permisjonsnektelse for ulovlig fravær. Da hele påskepermisjonen på denne måte falt bort for deres vedkommende, mente de refselsen var for streng. Ombudsmannen fant intet å bemerke til den ilagte refselse.

En soldat som hadde nektet å utføre ordre var ilagt 20 døgnsvaktarrest. Refselsen ble anket og satt ned til 10 døgn. Den refsede mente fortsatt at refselsen var for streng. Ombudsmannen var enig med ham i at det forelå formildende omstendigheter, men fant allikevel intet å bemerke til den ilagte refselse, idet han tidligere var refset flere ganger.

Av de øvrige saker innenfor denne gruppe gjelder en del anmodning om hjelp til å få utsatt soning av ilagte refselsener som ikke er blitt sonet i tjenestetiden. Enkelte av disse saker er ordnet tilfredsstillende for refsede.

Et tillitsmannsutvalg anmodet Ombudsmannen om å fremme forslag om at ilagte bøter skulle tilfalle vedkommende avdelings velferdskasse. Ombudsmannen orienterte utvalget om at dette var et spørsmål som var drøftet av Disiplinærlovkomitéen. Komitéen hadde imidlertid av flere grunner ikke funnet å kunne fremme et slikt forslag.

Disiplinærlovkomitéens innstilling har vært forelagt Ombudsmannsnemnda til uttalelse. Nemnda har avgitt følgende uttalelse:

«Ombudsmannen viser til departementets ekspedisjon av 27. juli d. å.

Disiplinærlovkomitéens innstilling har vært behandlet på Ombudsmannsnemndas møte den 2. og 3. september og 29. og 30. oktober f. å.

Nemnda er stort sett enig i de endringer som er foreslått.

I de tilfelle hvor det er uenighet i komitéen, er Ombudsmannsnemnda i det vesentlige enig med Ombudsmannen i de synspunkter han har gitt uttrykk for i komitéen.

Når det gjelder klage til retten er Nemnda, som det fremgår av det foranstående, enig i det forslag som er betegnet som alternativ II. Det er imidlertid Nemndas oppfatning at en ankefrist på 48 timer kan være for kort når det gjelder å ta standpunkt til spørsmålet om å bringe en refselsessak inn for domstolene. Etter alternativ I vil en oversittelse av fristen føre til at saken ikke vil kunne tas under behandling med mindre den refsede er uten skyld i at fristen oversittes. Etter alternativ II kan retten alltid gi oppreisning for oversittelse av fristen. Etter alternativ II kan retten se bort fra forsinkelsen når dette er rimelig, uten at det er sagt noe om hva som skal ansees som rimelig i denne sammenheng.

Nemnda antar at en refset som akter å bringe en refselsessak inn for domstolene har behov for å konferere med en jurist om dette. Ved de aller fleste avdelinger vil det ta tid å komme i forbindelse med en jurist, og av den grunn burde etter Nemndas oppfatning, fristen for å fremsette en slik begjæring være

lenger enn tilfelle er ved en ordinær anke til høyere disiplinærmyndighet.

Ved enkelte avdelinger vil ikke en refset i det hele tatt ha muligheter for konferanse med en jurist før han treffer sin avgjørelse. Dette er etter Nemndas oppfatning uheldig. Det vil kunne føre til alvorlige konsekvenser for en refset å bringe en refselse inn for domstolene og han burde ha den trygghet det vil gi å ha konferert med en jurist som har fått anledning til å sette seg inn i saken. En slik ordning ville etter Nemndas oppfatning ha betydning for Forsvaret også, idet det ganske sikkert vil føre til at færre saker blir bragt inn for domstolene.

Nemnda kan ikke an vise noen løsning på dette spørsmål, men vil anmode departementet om å overveie forholdet nærmere.»

Spørsmålet om omfanget av en permisjonsnektelse har vært tatt opp i to tilfelle hvor leirens kantine lå utenfor det indre leirområde. Dette førte til at mannskapet som var refset med permisjonsnektelse ikke fikk anledning til å gå på kanten så lenge de sonet refselsen. Vanligvis vil en soldat som har permisjonsnektelse fritt kunne ferdes på kantine, kino og bibliotek, besøke velferdsarrangementer etc. fordi denne virksomhet ved de fleste avdelinger foregår innenfor det indre leirområde, som er grensen for den refsedes bevegelsesfrihet. Ved de avdelinger hvor velferdslokalene ligger utenfor det ytre leirområde vil den refsede bli berøvet disse muligheter. En permisjonsnektelse vil i disse tilfelle mer få karakteren av en frihetsinnskrenkning, en refselse som det ikke er anledning til å bruke overfor utskrevne mannskaper.

En av sakene ble forelagt Luftforsvarets overkommando som bl. a. uttalte:

«Etter LOK's oppfatning bør en permisjonsnektelse ikke medføre at den refsede blir avskåret fra å besøke kanten. Det er å gi denne form for refselse et innhold som neppe er tilsiktet. Det er da bedre ikke å gjøre bruk av dette refselsesmiddel når det lokale forhold medfører en slik konsekvens hvis permisjonsnektelsen skal ha et reelt disiplinerende innhold.»

Generaladvokaten har senere uttalt at han slutter seg til LOK's uttalelse og finner at spørsmålet bør tas opp på bredere basis. Generaladvokaten vil i denne sammenheng foreta visse undersøkelser.

De øvrige saker i denne gruppe er ikke av en slik art at det er grunn til å omtale dem nærmere.

Forholdet mellom befal og menige.

Det er behandlet 4 saker som gjelder relativt bagatellmessige forhold, og som alle sammen er ordnet opp ved direkte kontakt mellom mannskapene og vedkommende befalingsmann.

Ombudsmannen er orientert om de undersøkelser som er foretatt og de møter som er holdt mellom impliserte parter. Ombudsmannen finner imidlertid ikke grunn til å gå nærmere inn på de enkelte saker.

Antall saker innenfor denne gruppe er som tidligere meget beskjedent. I de siste årene har klagene over befalets opptreden også dreiet seg om mindre alvorlige forhold.

Tillitsmannsordningen.

Tillitsmannsordningen synes i dag stort sett å virke tilfredsstillende, Ombudsmannen viser for så vidt til de statistiske opplysninger som er referert senere i dette avsnitt.

Enkelte avdelingssjefer har vist prisverdig initiativ når det gjelder å dra nytte av tillitsmennenes og mannskapenes erfaringer under tjenesten. Således er det flere steder ved avslutningen av rekruttskolen sammenkalt til et ekstraordinært tillitsmannsmøte hvor tillitsmennene, etter å være varslet om dette på forhånd, skulle gi uttrykk for sine erfaringer fra tjenesten. Hensikten med slike møter har vært å få flere opplysninger om tjenesten som det kunne være grunn til å ta hensyn til ved opplegget av tjenesten for senere kontingenter.

Ved Infanteriets øvingsavdeling nr. 3, Steinkjersannan, er det i tillegg til 24 møter i tillitsmannsutvalget også arrangert rundebordskonferanse. Deltakerne her var samtlige mannskaper og befal. Avdelingssjefen sammen med en menig representant fra hvert kompani utpekt av tillitsmennene, behandlet de spørsmål som var anmeldt, dels på forhånd, dels under møtet. Det var reist spørsmål både av prinsipiell art og av mer lokal karakter.

Det var avdelingens oppfatning at konferansen dekket et behov, og det fremgikk av spørsmålene at det blant mannskapene var stor interesse for prinsipielle forsvarsspørsmål.

Da dette er det første møte av denne art Ombudsmannen har fått melding om, skal en nedenfor nevne de spørsmål som ble diskutert.

Hvilken betydning har Norge for NATO og NATO for Norge.

Bør NATO's flanker og da spesielt nordflanken forsterkes med atomvåpen.

Har Norge noen avgjørende myndighet innen NATO, eller må det bare bøye seg for hva «de store» bestemmer.

Er Portugals utenrikspolitikk i samsvar med NATO's idéer.

Hvorfor rustet vi til en krig som var (fordeltede våpen og kampmåter).

Er Norges forsvar så sterkt at det kan sies

å ha reell kampverdi, eller er det bare symbolsk.

Kan det sies at nedskjæringen av tjenestetiden svekker vårt beredskap.

Hvis vårt nåværende forsvar er for svakt, hvordan ser de yrkesmilitære på spørsmålet om stasjonering av fremmede styrker her i landet.

Bør Norge delta i en eventuell «brannstyrke» innen FN.

Hvordan ligger de norske forsvarsutgiftene i forhold til andre nasjoners forsvarsutgifter.

Vil det være en fordel om forsvarsministeren er yrkesmilitær.

Foreligger det planer for utbygging/modernisering av leiren på Steinkjersannan, og når kan i tilfelle disse planene settes ut i livet. Hvorfor er det så mye pirkeri med indretjenesten, og hvorfor skal en f.eks. til stadighet ha stivpresset bukse.

Hvorfor kan det ikke ordnes slik at en lettere kan få fri et par timer lørdag for å kunne rekke toget (eller annet transportmiddel) når en skal ha perm.

Er det fastsatt noen bestemt dato for julepermen og hvor lenge denne skal vare (det er av stor betydning å få de eksakte datoer da mange vil bestille soveplass, lugar osv.).

Hvor og når skal soldatene møte etter julepermisjonen.

Kan en i forbindelse med julepermisjonen få et pengebeløp som tilsvarer reiseutgiftene, eller må en nytte rekvisisjon.

Er en nødt til å reise på billigste måte.

Får en vanlig kommanderingstillegg og kosttilllegg de dagene en har julepermisjon.

Hvor lang vil tjenestetida bli for rekrutter som møtte 10. september 1963.

Hvorfor heves ikke kommanderingstillegget i forhold til levekostnadsindeksen.

Er kollektiv avstraffelse tillatt? Kan f.eks. en forseelse/forbrytelse begått av en eller et fåtall medføre permnekt for en hel tropp, kompani eller bataljon.

Var det riktig at militære styrker ble satt inn i jakten på fangene som rømte fra Botsfengslet.

Hvordan stiller Forsvaret seg til kristendommen og dens idé.

Pasifister og kommunister inntar vanligvis en noe spesiell holdning til Forsvaret. Hvordan ser en yrkesmilitær på slike.

Hvordan er militærnekternes stilling i dag.

Referater fra tillitsmannsmøtene blir nå foruten til Ombudsmannen også sendt til enkelte overkommandoer og regionale kommandoer. Distriktskommando Østlandet har

i februar 1964 i et rundskriv til sine avdelinger gitt uttrykk for sin anerkjennelse både til sjefer og tillitsmenn for det arbeid som er lagt ned i tillitsmannsutvalgene. Det er videre uttalt at DKen har inntrykk av at avdelingssjefene bruker utvalgene på den riktige måten, slik at det er etablert et godt samarbeid. Dette stemmer også med Ombudsmannens inntrykk av virksomheten.

I beretningen for 1963 ble spørsmålet om opplæring av tillitsmenn og orientering til mannskapene om tillitsmanns- og ombudsmannsordningen viet bred omtale. Det ble opplyst at Ombudsmannen skulle utarbeide et forslag til opplegg både for opplæringen og orienteringen. Det har vært arbeidet med spørsmålet i år, bl.a. er saken diskutert på flere av Nemndas møter, med avdelingsjefer og tillitsmenn både på tillitsmannskonferanser og under befaringer og på et kurs for velferdsoffiserer. Det er delte meninger om hvordan denne opplæring bør legges opp. Ombudsmannen har lagt frem et forslag som nå skal prøves ved en avdeling før forslaget blir lagt frem for departementet.

Spørsmålet om de vervedes adgang til tillitsmannsutvalgene har også i år vært oppe til diskusjon. Etter gjeldende bestemmelser skal de vervede ikke være medlemmer av de ordinære tillitsmannsutvalg. De kan imidlertid delta i møtene med en observatør. Dette har i første rekke sammenheng med at de vervede i motsetning til de utskrevne, er lønsmottakere og at de har sin egen faglige organisasjon som tar seg av sine medlemmers problemer.

Utgangspunktet for denne praksis var også at de vervede mannskaper var i mindretall i forhold til de utskrevne mannskaper og at det allerede var valgt et tillitsmannsutvalg sammensatt etter de gjeldende bestemmelser. For en del av Sjøforsvarets fartøyer vil man imidlertid i dag stå overfor en annen situasjon. Ved TB-skvadronene vil ca. halvparten av den menige besetning bestå av vervet personell. På ubåtene vil samtlige mannskaper bortsett fra kokken være vervet.

Spørsmålet om hvordan utvalgene skal organiseres på disse fartøyer er reist av 22 TB-skvadron som foreslår at de vervede blir medlemmer av tillitsmannsutvalgene på like fot med og etter de samme regler som de utskrevne mannskaper. Sjøforsvarets overkommando har erklært seg enig i dette.

Ombudsmannnemnda har drøftet spørsmålet og er kommet til at de vervede mannskaper nå bør stilles likt med de utskrevne når det gjelder valg av representanter til utvalgene. Dog er det Nemndas forutsetning at generelle saker angående lønns- og arbeids-

forhold fortsatt blir behandlet av de vervedes organisasjoner. Det samme forbehold har for øvrig overkommandoen tatt. Nemnda har overfor departementet foreslått at denne ordning gjennomføres som en prøveordning ved de enheter i Sjøforsvaret hvor det tjenestgjør mange vervede i forhold til utskrevne mannskaper.

Det er i år for enkelte avdelingens vedkommende reist spørsmål om adgang til å organisere tillitsmannsvirksomheten noe annerledes enn gjeldende regler bestemmer. De regler som gjelder er forsøkt tilpasset Forsvaret i sin alminnelighet. Det er imidlertid klart at de ikke er helt dekkende for alle avdelinger. Ombudsmannen har derfor intet hatt å bemerke til at virksomheten er organisert noe annerledes enn bestemmelsene tilsier når erfaringene viser at dette er det mest effektive.

Det er i år holdt distriktstise tillitsmannskonferanser ved følgende kommandoer, slik:

Luftkommando Nord-Norge
Luftkommando Sør-Norge — Trøndelag
Luftkommando Sør-Norge — Østlandet
Luftkommando Sør-Norge — Vestlandet
Distriktskommando Nord-Norge
Distriktskommando Østlandet
Sjøforsvarskommando Nord-Norge
Sjøforsvarskommando Østlandet.

Av de kommandoer som ikke har arrangert en slik konferanse har en del så få avdelinger at det ikke vil være naturlig å arrangere noen egen konferanse. Ved et par anledninger er det arrangert konferanser hvor flere forsvarsgrener har vært representert. Dette har vært meget vellykket, og det har ikke budt på problemer å ha tillitsmenn og avdelingssjefer fra flere forsvarsgrener samlet.

For å hjemle adgangen til å holde slike kombinerte konferanser der hvor det er behov for det, har Ombudsmannen foreslått overfor departementet at pkt. 1 i de nåværende bestemmelser gis følgende tilføyelse:

«I de tilfelle hvor den enkelte forsvarsgren har for få avdelinger til at det er naturlig å arrangere en egen konferanse, kan det arrangeres en felles konferanse for flere forsvarsgrener.»

I sammenheng med dette har Ombudsmannen foreslått at bestemmelsens pkt. 2 gis følgende tilføyelse:

«Ved felles konferanser for flere forsvarsgrener skal det på forhånd avtales hvilken kommando som skal ha ansvaret for det administrative opplegg av konferansen.»

I beretningen for i fjor er det redegjort for den arbeidsordning som følges på konferan-

sene, og at det er gitt anledning til å behandle konkrete saker innmeldt av tillitsmennene eller avdelingssjefene på forhånd. Det er strengt tatt ikke hjemmel for behandling av slike saker, idet den opprinnelige hensikt med konferansene har vært å orientere tillitsmennene om en del sentrale spørsmål i forbindelse med tjenesten. Det er imidlertid ikke tvilsomt at behandlingen av konkrete saker som tillitsmennene ikke har hatt noen mulighet til å få løst innen sitt eget utvalg, har økt betydningen av konferansene og stimulert aktiviteten blant tillitsmennene. Det har imidlertid av og til vært reist tvil om hvordan slike saker skulle behandles etter at de var diskutert på konferansen. For å råde bot på dette, har Nemnda overfor departementet foreslått at bestemmelsenes pkt. 4 gis følgende tilføyelse:

«Konferansen skal videre behandle de saker av felles interesse som på forhånd er innsendt av tillitsmannsutvalgene. Vedkommende DK, SK eller LK kan ta opp slike saker til vanlig behandling på grunnlag av det som fremkommer under tillitsmannskonferansen.»

Velferdstjenesten er et av de emner det regelmessig orienteres om på tillitsmannskonferansene. Ofte blir det diskusjon om denne del av tjenesten, likesom det av og til stilles konkrete spørsmål om velferdstjenesten. Forsvarets velferdstjeneste er interessert i å holde seg à jour med det som skjer på konferansene og har derfor anmodet om å få tilsendt et eksemplar av referatet fra konferansene. For å etterkomme denne anmodning har Nemnda foreslått at Forsvarets velferdstjeneste føyes til under bestemmelsens pkt. 6 hvor de institusjoner som skal ha referat er nevnt.

De konferanser som har vært holdt i år har vært lagt opp og arrangert etter noe forskjellig mønster. Ombudsmannen finner grunn til kort å redegjøre for de enkelte konferanser.

LKN's konferanse ble arrangert i Bodø den 28. og 29. januar. Ombudsmannen hadde 28. januar et møte med tillitsmennene hvor en del spesielle problemer ble drøftet. Den 29. januar ble det holdt ordinært møte med avdelingsjefer og tillitsmenn. I tillegg til de i bestemmelsene nevnte orienteringer ble følgende anmeldte saker diskutert: Avtrapningsordningen for Luftforsvarets mannskaper, bytte av tjenestested innen LKN, transportmuligheter i velferdsøyemed, sivilt antrekk under permisjon, opphold i det ytre leiområde under permisjonsnektelse, salg av øl i kantinen, bruk av skjerf uten å bruke kappe, ny helårskappe, velferdsbygg på Andøya, kantine på Reitan flystasjon.

LKS's konferanse for avdelinger i Trønde-

lag ble arrangert på Ørland flystasjon 20. og 21. mai etter det samme mønster som i LKN. Foruten orienteringene ble følgende saker behandlet: Regler for kollektiv avstraffelse, moderasjon på enveisbilletter ved NSB og moderasjon på andre rutegående kommunikasjonsmidler for militært personell, ekstra kveldsmåltider, de nye kappene, kantinepri-sene.

LKS's konferanse for avdelinger på Østlandet ble arrangert på Rygge flystasjon 22. og 23. oktober. Her ble følgende saker tatt opp til diskusjon: Avtrapping av tjenestetiden i Luftforsvaret, jordbrukspermisjon, opprettelse av et kontaktutvalg fra stasjonenes tillitsmannsutvalg, bedre filmer til de militære kinoer, arbeidstiden for mannskapene, avdelingsmerker i Luftforsvaret, de nye militærkappene, utlevering av bedre permisjonssko, utlevering av gratis såpe, forskjellige priser for befal og menige i kantine, kan kantine gå over til automatservice, lørdagsfri for vernepliktige mannskaper, beskjikelse av korporaler og visekorporaler.

LKS's konferanse for avdelinger på Vestlandet ble arrangert på Sola den 15. og 16. september. Her ble det gitt orientering om tillitsmanns- og ombudsmannsordningen samt kantine-tjenesten. Tillitsmennene ble så delt i 3 grupper som hver skulle behandle økonomiske forhold, personellmessige forhold og tjenesteforhold. Mens tillitsmennenes gruppearbeid pågikk, ble det holdt eget møte for stasjonssjefene. Gruppene behandlet de innmeldte sakene som gjaldt heving av hustrutillegget, fritakelse for skatt av hustru- og familietillegg, utbetaling av dimitteringsbeløp, avtrapping av tjenestetiden, skjevheten i fordeling av korporal/vingsoldats grad ved at disse beslaglegges av vervede, kurs for tillitsmenn, planer for ny gymnastikksal på Sola. På grunnlag av gruppenes uttalelser ble sakene neste dag drøftet i plenumsmøte.

DKØ arrangerte i år en felles konferanse for skole- og øvingsavdelingene og stående avdelinger. Konferansen ble holdt på Heistadmoen 1. og 2. desember. Det ble gitt orienteringer om tillitsmanns- og ombudsmannsordningen, velferdstjenesten, sivilundervisningen, feltpresttjenesten og kantine-tjenesten. Det ble dessuten gitt en orientering om Forsvarets oppgaver. Det ble videre drøftet en del spørsmål angående uniformer og utstyr, bl. a. permisjonsskjorter, bedre fottøy for fysisk trening, bedre ordning for vask og bytte av klær. Av andre spørsmål som ble drøftet kan nevnes øking av kostøret i takt med prisstigningen, hurtigere ekspedering av personellpapirer i forbindelse med overførings-saker, 2 gratis permisjonsreiser for elever ved

militære skoler, kantineprisene og utvidet week-end for personell fra andre landsdeler.

Konferansen i DKN ble avviklet 12. og 13. mai på Skjold. Denne konferanse ble spesielt viet de spørsmål som reiste seg i forbindelse med overgangen til 12 måneders tjeneste, bl. a. virkningene på sivilopplæringen, velferds- og idrettstjenesten og permisjonene. Av andre spørsmål som ble behandlet kan nevnes reglene for familietillegg, økonomisk støtte til artistopptreden og turnéer, bruk av annet transportmiddel enn fly i forbindelse med dimisjon, moderasjonsordningen ved NSB, tillatelse til å koke kaffe på mannskapsrommene.

SKN's konferanse ble holdt i Harstad den 18. og 19. november. Etter at de vanlige orienteringer var gitt ble samtlige deltakere delt inn i grupper. Gruppene skulle behandle følgende spørsmål: Er prestetjenesten tilfredsstillende slik den er lagt opp i dag. Hvilke emner bør spesielt behandles om tillitsmennene skal dyktiggjøres ved 2—3 diskusjonskvelder. Har tillitsmennene fra de for-

skjellige avdelinger behov for kontakt med hverandre. Er velferdstjenestens målsetting tilfredsstillende. Hvilke velferdstiltak bør prioriteres. Kan undervisningstjenesten om bord i fartøyene effektiviseres. Som innledning til plenumsdrøftelsene ble gruppenes syn på spørsmålene referert.

Konferansen i SKØ ble arrangert i Horten den 17. desember. Følgende spørsmål ble diskutert: Vervede meniges forhold til tillitsmannsutvalgene, spørsmålet om en form for økonomisk tillegg til tillitsmennene, spørsmålet om tillitsmannsutvalgene kan ta opp saker av den art som samarbeidsutvalgene i Staten nå behandler, kantineprisene og åpningstidene for kantine, alkoholproblemer blant de vernepliktige mannskaper og hva som kan gjøres for å bistå slike personer.

De statistiske opplysninger om tillitsmannsutvalgenes virksomhet som gis nedenfor er bygget på de referater som sendes Ombudsmannen fra møter i de sentrale tillitsmannsutvalg.

Tallene for 1963 i parentes.

Hæren	39	(37)	utvalg med	269	møter	(322)
Sjøforsvarets landstasjoner	27	(22)	»	»	202	» (122)
Fartøyer	15	(14)	»	»	63	» (89)
Luftforsvaret	29	(27)	»	»	272	» (267)
Total	110	(100)	utvalg med	806	møter	(800)

Antall utvalg og møter er stort sett som i fjor. Det gjennomsnittlige møtetall er omtrent som i fjor, ca. 8 møter pr. utvalg. Det ble i fjorårets beretning bemerket at Sjøforsvarets møtevirksomhet ikke hadde vært tilfredsstillende. Sjøforsvaret har imidlertid i år økt antall møter vesentlig.

Utvalgene har i år behandlet 4 635 saker (5 020) som fordeler seg slik på forsvarsgrenene:

Hæren	1 817	(2 378)
Sjøforsvarets landstasjoner .	1 055	(871)
Fartøyer	240	(223)
Luftforsvaret	1 523	(1 548)

Det er totalt behandlet noe færre saker i år i forhold til i fjor, mens Sjøforsvaret har en økning i antall behandlede saker også.

Ombudsmannen og Nemnda har alltid gitt uttrykk for at utvalgene ikke utelukkende skal være et klageorgan hvor bare mannskapene skal ta opp saker. Det er forutsetningen at sjefene også skal ta opp problemer og spørsmål som det kan være naturlig å drøfte med tillitsmennene. Dette synes å være gjort i større utstrekning i år enn tidligere, idet 1 417 (804) av samtlige saker er tatt opp av sjefene. Av disse sakene gjelder

231 orienteringer om forskjellige forhold i forbindelse med tjenesten.

Fordelingen på de enkelte saksområder ser slik ut:

1. Beordring, overføring m. v., dimittering	95	(78)
2. Kommandert tjeneste	457	(305)
3. Disiplinærsaker. Forholdet mellom befal og menige ...	38	(86)
4. Uniformer m. v.	390	(401)
5. Underbringelse m. v.	661	(588)
6. Kosthold og hygiene	600	(564)
7. Permisjoner m. v.	346	(302)
8. Kantinesektoren	109	(138)
9. Velferdssektoren	1 003	(942)
10. Idrettssektoren	154	(205)
11. Kommunikasjonssektoren .	139	(227)
12. Økonomiske forhold	46	(64)
13. Sosial- og sykesaker	56	(84)
14. Forsvarets skolesektor	6	(24)
15. Sivilopplæringen (fritids- og obligatorisk)	45	(50)
16. Tillitsmanns- og ombuds- mannsordningen	259	(512)
17. Tjenestlige orienteringer gitt av sjefen	231	

Gruppe 17 omfatter saker angående tjenestlige orienteringer gitt av sjefen som tid-

ligere var tatt med i gruppe 16. Saksfordelingen på den enkelte gruppe er stort sett som tidligere, og gir ikke grunnlag for spesielle kommentarer. De alle fleste saker som er tatt opp har funnet en tilfredsstillende løsning der dette har vært mulig. Det er i dag svært få tilfelle hvor sjefene ikke vil medvirke til å finne en løsning der hvor han har myndighet til det. Dette skulle vise at tillitsmennene tar opp saker det er grunn til å diskutere, og at sjefene er positivt innstillet til de sakene som tas opp. Dette tyder igjen på et godt samarbeid i utvalgene.

Repetisjonsavdelingen har i år sendt inn til Ombudsmannen referater fra 15 utvalg som har avholdt 22 møter. Det er behandlet 154 saker. De største saksgruppene er følgende:

Beordring m. v.	7	saker
Kommandert tjeneste	15	»
Disiplinærsaker	3	»
Uniformer m. v.	19	»
Underbringelse m. v.	13	»
Kosthold m. v.	16	»
Permisjoner	10	»
Kantinesektoren	3	»
Velferdssektoren	38	»
Kommunikasjonssektoren	3	»
Økonomiske forhold	9	»
Sosial- og sykesaker	1	»
Tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	2	»
Orienteringer om tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	6	»
Tjenestlige orienteringer	9	»
Saker reist av tillitsmennene	94	»
Saker reist av formennene	60	»
Saker ikke løst i overensstemmelse med tillitsmennenes ønske	10	»

Økonomiske forhold.

Det er behandlet 17 saker om økonomiske forhold. Ombudsmannen har fått henvendelse fra tillitsmannsutvalg ved yrkesskolene med spørsmål om forhøyelsen av de vernepliktige mannskapers innkommanderingstillegg også gjelder for elevenes dagpenger. Dette er ikke tilfelle, men Forsvarsdepartementet vurderer nå spørsmålet om forhøyelse av yrkesskoleelevenes dagpenger i forbindelse med arbeidet med Fredsregulativets del III.

Syv saker gjelder forsørgertillegg for foreldre, søsken eller andre pårørende. Ombudsmannen opplyste i fjorårets beretning at det var gitt regler om hvordan slike søknader skulle behandles og avgjøres. Betingelsene for å få forsørgertillegg for f. eks. foreldre og søsken, er at den vernepliktige har vedkommende til hel forsørgelse. I de tilfelle hvor den vernepliktige har klassefradrag for ved-

kommende er saken grei. Vanskeligere blir det imidlertid i tilfelle hvor det er klart at den vernepliktige har bidratt til forsørgelsen, men hvor det ikke kan dokumenteres at han har den hele forsørgelse. Hvis de kommunale myndigheter etter de undersøkelser som blir foretatt i slike saker ikke kan si at den vernepliktige har hatt den pårørende til hel forsørgelse, blir søknaden avslått. Det er helt på det rene at denne praksis skaper vanskeligheter i de tilfelle hvor sønnen enten ved eget arbeid eller ved tilskudd av kontanter delvis har bidratt til foreldrenes underhold. Foreldrene blir således under sønnens militærtjeneste dårligere stillet enn ellers.

Ombudsmannen har i år behandlet tre saker fra vernepliktige mannskaper som har hatt ett eller flere barn med en kvinne de har bodd sammen med uten å være gift. Det synes å være uklart om hustrubidrag skal utbetales i slike tilfelle. I Fredsregulativet er det bestemt at en vernepliktig som er enkemann eller fraskilt og som har barn under 18 år som hører til hans husstand eller som helt forsørges av ham, i tillegg også skal ha utbetalt hustrutillegg. Begrunnelsen for denne bestemmelse er formentlig at den vernepliktige mens han gjør sin militærtjeneste må ha noen til å ta seg av barna. Det er Ombudsmannens oppfatning at denne bestemmelse tilsvarende må komme til anvendelse også på de foran nevnte tilfelle.

Sykesaker.

Det er i denne gruppe behandlet 26 saker samt 9 saker fra 1963.

21 saker gjelder spørsmål om erstatning i forbindelse med sykdom/skade oppstått under militærtjeneste. Fire av disse sakene gjelder skader oppstått i forbindelse med bilulykker. I slike saker kan det bli tale om erstatning også etter bilansvarsloven. En sak er avgjort og erstatning er innrømmet, to saker er under behandling og i en sak har den vernepliktige engasjert jurist til å ta seg av saken. I de øvrige erstatningssakene er det utbetalt i sykepenger og trygd det mannskapene har krav på i henhold til lov om syketrygd og lov om yrkesskadetrygd. Svært mange er misfornøyd med dette, idet de hevder at de bør holdes økonomisk skadesløse for sykdom/skade påført under pålagt militærtjeneste. Spørsmålet er særlig aktuelt for mannskaper som blir gående sykmeldt i kortere eller lengre tid etter at de er ferdig med militærtjenesten, eller som blir foreløpig dimittert på grunn av sykdom/skade og så senere innkalt til tjeneste igjen. Før 1. mai 1964 fikk disse mannskaper utbetalt sykepenger etter syketrygdloven. Mannskaper med forsørgelsesbyrde

fikk i tillegg utbetalt militært forsørgertillegg så lenge den kurative behandling pågikk. Bare i de færreste tilfelle svarte dette til den arbeidsinntekt vedkommende ville ha hatt om han hadde vært i arbeid. Etter 1. mai er det militære forsørgertillegg falt bort, slik at vedkommende nå bare får utbetalt sykepenger i henhold til syketrygdloven. Som nevnt finner de fleste dette urimelig. Ombudsmannsnemnda kan for så vidt være enig i dette i de tilfelle hvor sykdommen/skaden er en direkte følge av militærtjenesten. Om ikke vedkommende kan få erstattet sitt reelle inntektstap, burde han i alle fall ikke være dårligere stillet enn om han hadde fortsatt sin militærtjeneste. Før 1. mai 1964 fikk en vernepliktig med hustru og 1 barn utbetalt kr. 941 pr. måned for den tiden han var sykmeldt. Etter 1. mai får han bare utbetalt trygdekassens ytelse, ca. kr. 375. Det er Nemndas oppfatning at han burde ha utbetalt kr. 666 som er den godtgjørelse han hadde fått om han hadde fortsatt i militærtjenesten. Dette spørsmål har Nemnda tatt opp med Forsvarsdepartementet.

Tannlegetjenesten er tatt opp med Ombudsmannen i to saker. Den ene gjaldt klage over tannbehandling ved mindre stasjoner i Luftkommando Nord-Norge. Det er nå gjennomført en ny ordning hvoretter mannskapene ved enkelte av disse stasjoner vil få behandling ved Hærens avdelinger i nærheten, mens andre vil få behandling hos distriktstannlegen. I tillegg til dette vil mannskapene i en viss utstrekning få adgang til tannbehandling på hjemstedet under permisjon. Behovet for slik behandling må meldes fra til avdelingen på forhånd og garantierklæring fra kommandotannlegen må foreligge.

De øvrige sakene i denne gruppe gjelder tjenesteforhold på grunn av sykdom, sykepermisjon og mulighetene for spesialistbehandling under militærtjeneste. De er alle sammen så spesielle at det ikke er grunn til å omtale disse nærmere.

Det vil fremgå av befaringsavsnittet at det ute ved avdelingene har vært en del klager over manglende tannbehandling. Særlig var dette merkbart under befaringen i Nord-Norge hvor det ved store garnisoner som Åsegarden, Skjold og Setermoen av tillitsmennene ble opplyst at mange av mannskapene som skulle dimittere i januar 1965 ikke hadde fått noen tannbehandling.

Ombudsmannsnemnda har senere hatt et møte med tannlegesjefen hvor forskjellige spørsmål i forbindelse med tannlegetjenesten ble drøftet.

Det er på det rene at antallet tannleger fremdeles er for lite. Tannlegesjefen hadde

tidligere et berettiget håp om å kunne dekke behovet i 1965. Det viser seg imidlertid at det blir færre ferdige tannleger av dem som studerer utenlands enn forutsatt, slik at det også i 1965 vil bli for få tannleger.

Et annet forhold av stor betydning for en effektiv tannpleie er at tannlegekapasiteten i dag ikke alltid blir fullt utnyttet. Det var tannlegesjefens oppfatning at den enkelte avdelingssjef burde komme sterkere inn i bildet her enn tilfelle er i dag. Nemnda ber Forsvarsdepartementet se nærmere på dette spørsmål.

Adgangen til å få økonomisk støtte til å gå til sivil tannlege er meget begrenset og gjelder i det hele tatt ikke for mannskaper som har tjenestgjort ved avdeling hvor det er tannlege. Etter Nemndas oppfatning er bestemmelsene på dette punkt for strenge. Mannskaper som tjenestgjør ved avdelinger som har tannlege, men som ikke slipper til hos tannlegen uten at de selv kan legges til last for dette, burde kunne få økonomisk støtte til behandling hos sivil tannlege på samme måte som de mannskaper som gjør tjeneste ved avdelinger uten tannlege.

Et annet forhold av betydning er prioriteringen. Den fører til at de mannskaper som er vant til å stelle sine tenner ikke får anledning til å få behandling, og dermed må forlate tjenesten med dårligere tenner enn ved innrykk.

Sosiale saker.

Det er behandlet to nye saker som gjaldt spørsmålet om å få bo hjemme av velferdsgrunner for personell som tjenestgjorde ved stab. Begge søknader ble avslått uten at Ombudsmannen fant noe å bemerke til de trufne avgjørelser.

I beretningen for i fjor redegjorde Ombudsmannen for et skattespørsmål som oppsto for mannskaper med to tjenesteperioder i FN-styrkene i Gaza. Avgjørelsen i saken førte ikke til skattelettelse for mannskapene.

Forsvarets skolevirksomhet.

Det er behandlet 6 saker. Tre saker gjelder klager fra søkere som ikke er blitt opp tatt ved forskjellige av Forsvarets skoler. Ombudsmannen har intet å bemerke til de avgjørelser som er truffet. En sak gjaldt klage over å være blitt dimittert fra en befalsskole. Det var intet å bemerke til avgjørelsen. En sak gjaldt tildeling av sammenhengende kurs i sivilundervisningen. Denne sak ble ordnet tilfredsstillende. En sak gjaldt spørsmålet om fra hvilket tidspunkt man skulle få sersjants grad etter at den nye tje-

nestetiden var gjennomført. Det var intet å bemerke til den avgjørelse som var truffet.

Vervet personell.

For vervet personell er det i 1964 behandlet 6 saker.

I to saker er spørsmålet om lørdagsfri for de vervede tatt opp. Dette spørsmål er også tatt opp under samtalene med nevnte mannskaper.

I vervingskontraktens pkt. 8 er det bestemt at vervet personell som er ferdig med førstegangstjenesten skal gis permisjon som bestemt for befal. De vervede hevder at denne bestemmelse må gi dem rett til lørdagsfri etter de bestemmelser som gjelder for befal.

De militære myndigheter hevder imidlertid at det er bestemmelsene om arbeidstid som her må komme til anvendelse, idet lørdagsfri for befalet annen hver lørdag er en følge av bestemmelsene om 45 timers arbeidsuke. For de vervede er det bestemt at de skal ha samme arbeidstid som de vernepliktige mannskaper som ikke tilkommer lørdagsfri.

Ombudsmannen er enig i den forståelse av bestemmelsene som de militære myndigheter har lagt til grunn, og har således intet å bemerke til den praksis som nå følges.

Spørsmål om de vervede kan pålegges vakt-tjeneste har også vært reist. Etter Ombudsmannens oppfatning kan det ikke være tvilsomt at de vervede mannskaper i henhold til kontraktens ordlyd og den regulerende bestemmelse om deres tjeneste som ellers er gitt må kunne pålegges vakt-tjeneste.

De øvrige saker gjelder så spesielle forhold at det ikke er grunn til å omtale dem nærmere.

Befalssaker.

Det er behandlet 46 saker samt 10 saker fra i fjor som angår befalets forhold. Hva slags saker det gjelder fremgår av oversikten i innledningsavsnittet. Tre saker er oversendt fra Stortingets ombudsmann for forvaltningen.

Av de 56 sakene som er behandlet er avgjørelsen blitt endret i 9 saker. I 37 saker har ikke Ombudsmannen hatt noe å bemerke til den trufne avgjørelse.

De aller fleste sakene gjelder personlige forhold uten særlig almen interesse. Enkelte av de behandlede saker finner dog Ombudsmannen grunn til å omtale nærmere.

Behovet for en ankeinstans for vurdering av avgitte tjenesteuttalelser har Nemnda omtalt i flere tidligere beretninger, bl. a. i 1958, 1959 og 1960. Det har tidligere ikke

vært gitt bestemmelser om dette, men utviklet seg den praksis at en tjenesteuttalelse ikke kan overprøves. I de nye bestemmelser for Hæren om tjenesteuttalelser er det nå uttrykkelig fastslått at det ikke skal være noen spesiell klage- eller ankeinstans for tjenestlige uttalelser. Ombudsmannen har i år hatt 3 saker angående tjenesteuttalelser til behandling.

Spørsmålet om berettigelsen av å nekte en befalingsmann adgangen til å anlegge bart har vært tatt opp med Ombudsmannen. Dette kan synes å være et bagatellmessig spørsmål å reise, men saken har også sin alvorlige side sett i relasjon til nødvendigheten av og behovet for inngrep i befalingsmannens personlige frihet.

I et kompani i Danorbataljonen var det innført et alminnelig forbud mot å anlegge bart. En av kompaniets befalingsmenn mente dette gikk hans personlige frihet for nær, og ba om Ombudsmannens uttalelse.

Ombudsmannen hadde i 1957 til behandling en ganske omfattende sak om de vernepliktige mannskapers adgang til å bære skjegg under militærtjenesten. Saken er omtalt i beretningen for 1957. Resultatet av denne behandling ble at forsvarsgrenene ble stillet fritt og det vanlige i dag er at manskapene får anledning til å anlegge skjegg eller bart, men de får ikke permisjon før skjegget er ordentlig utvokst. Under behandlingen av denne saken uttalte Forsvarsdepartementet at et forbud mot å bære skjegg ikke innebærer noe rettsstridig inngrep i den personlige frihet. Ombudsmannen er ikke ubetinget enig i denne oppfatning. Overfor et yrkesbefal vil det etter Ombudsmannens mening virke enda urimeligere om man skulle nekte vedkommende å anlegge skjegg eller bart. Ombudsmannen antok at det ikke kunne være anledning til å nekte en offiser å anlegge bart med mindre helt spesielle forhold i forbindelse med hans tjeneste skulle gjøre en slik nektelse nødvendig. Dette ble meddelt den befalingsmann som hadde reist saken.

Spørsmålet om sersjantaspirantenes økonomiske forhold under plikt-tjenesten har vært tatt opp i en sak som gjaldt forståelsen av bestemmelsene om fritt opphold. En liknende sak er omtalt i beretningen for 1961, side 20 spalte 1.

Departementet opplyste den gang at det med formuleringen fritt opphold var ment fritt kvarter og fri porsjon (soldatkost). For å unngå misforståelser skulle den tidligere bestemmelse om «fritt opphold og klær» endres til «fritt kvarter, fri porsjon (soldatkost) samt fri uniform». Dette synes ikke å være gjennomført i alle de brosjyrer

som omtaler betingelsene for opptak og den senere tjeneste for Forsvarets forskjellige skoler.

Sersjant aspirantene ble pålagt å spise i befalsmessen, noe Ombudsmannen finner naturlig. Pensjonsprisene i befalsmessene varierer mellom kr. 8,50 og kr. 10 pr. dag. Det blir således en ganske betydelig forskjell på prisen for fri porsjon (kr. 4,80) og de faktiske utgifter i befalsmessen. Dermed blir det en ganske betydelig økonomisk belastning på sersjant aspirantene som de etter bestemmelsene om fritt opphold ikke har hatt grunn til å regne med. Så vidt Ombudsmannen har fått opplyst, vil dette forhold bli tatt opp og klarlagt i departementets forslag til nytt Fredsregulativ del II — Skoleelever.

Nærværende sak er ikke avgjort ennå, men vedkommende overkommando har anbefalt overfor Forsvarsdepartementet at sersjant aspirantenes merutgifter ved å spise i befalsmessen blir dekket.

En offiser som etter villighetserklæring var blitt beordret som skiinstruktør til Tyskland, hadde ikke fått utbetalt den godtgjørelse han mente å ha krav på etter gjeldende regulativ. Saken gjaldt Fredsregulativets del II, avsnitt IV, pkt. 1, 2 hvor det heter:

«Befal som tjenestgjør på utenlandske fartøyer eller ved utenlandske avdelinger og som herunder får fri forpleining, utbetales i tillegg til ordinær lønn $\frac{1}{4}$ av de i Regulativet for reiser i utlandet, fastsatte satser for kost- og nattillegg i vedkommende land, beregnet etter godtgjørelsesklasse II.»

En søknad om dette var avslått av HOK. Vedkommende offiser var uenig i den begrunnelse som var gitt for avslaget og tok saken opp med Ombudsmannen. Ombudsmannen var enig i klagen og tok saken opp med vedkommende overkommando, idet han pekte på de bestemmelser som her måtte komme til anvendelse. Vedkommende overkommando forela saken for Forsvarsdeparte-

mentet. Departementet kom til at de vanlige regler om lønn og tillegg måtte komme til anvendelse således at vedkommende offisers krav måtte imøtekommes. Det ble videre bestemt at de offiserer som tidligere hadde vært beordret i samme tjeneste skulle behandles på samme måte.

Sivilt personell i Forsvaret.

Det er behandlet 10 saker tatt opp av sivile tjenestemenn. Seks av disse klagen er oversendt fra Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Følgende forhold er tatt opp:

Klage over at det har tatt lang tid med besettelse av en stilling.

Søknad om forhøyelse av en billighetspensjon. Fastsettelse av lønnsansiennitet.

Spørsmål om å få krigstjeneste medregnet i det pensjonsgivende grunnlag.

Klage over forskjellsbehandling i forbindelse med en refselsessak som senere ble brakt inn for domsstolene.

Sivilt ansatt lagerarbeider klager over legebedømmelse og tidligere avskjed fra fastlønnen offisersstilling.

Kontorfullmektig klager over forskjellige forhold i forbindelse med en sykesak og overgang til annet tjenestested.

Kontorfullmektig mente seg trakassert av sine overordnede.

De militære myndigheters behandling av forannevnte saker ga ikke i noe tilfelle grunnlag for bemerkninger fra Ombudsmannens side.

I en sak var det klaget over enkelte forhold i forbindelse med et engasjement som sjåfør. Etter Ombudsmannens oppfatning var klageren på grunn av saksbehandlingen påført et økonomisk tap. Klageren fikk en erstatning på kr. 1 813,12. Forsvarsdepartementet uttrykte sin misbilligelse over avdelingens behandling av saken.

Ombudsmannsnemndas befaringer.

Ombudsmannsnemnda har i år besøkt 22 avdelinger på 18 reisedager etter følgende program:

6.—10. april:

Værnes flystasjon.

Infanteriets øvingsavdeling nr. 3, Steinkjersannan.

Ørland flystasjon.

Gruppe Agdenes.

Luftforsvarets stasjon Gråkallen.

Forsvarets forskole, Trondheim.

5.—8. mai:

Luftforsvarets stasjon Kongsvinger.

Skyte- og vinterskolen for infanteriet, Terningmoen.

Feltartilleriets skole- og øvingsavdeling, Haslemoen.

11. juni:

Luftforsvarets stasjon Måkerøy.

30. oktober:

Luftforsvarets sambands- og radarskole, Lutvatn.

20.—27. november:

Bn III/Brigaden i Nord-Norge, Åsegarden, Harstad.

Befalsskolen for Infanteriet i Nord-Norge, Harstad.

Harstad sjøforsvarsavsnitt, Harstad.

Brigaden i Nord-Norge, Heggelia garnison.

Brigaden i Nord-Norge, Skjold garnison.

Brigaden i Nord-Norge, Sætermoen garnison.

Luftforsvarets stasjon Sørreisa.

Bardufoss flystasjon.

Bodø flystasjon.

Bodin leir.

Under disse befaringer har Nemnda hatt samtaler med følgende høyere sjefer:

Sjefen for DKT, generalmajor Zeiner-Gundersen.

Sjefen for FASØ, oberst Kvernsjøli.

Sjefen for DKØ, generalmajor Pran.

Sjefen for L st. Måkerøy, oberst Tjensvoll.

Sjefen for HSA, kommandør Gulbrandsen.

Sjefen for TLF, oberst Sølvberg.

Sjefen for BRIG N, oberst Haugan.

Sjefen for Bodø flystasjon, oberst Weisteen.

Sjefen for LKN, generalmajor Thommessen.

Oberst Asbjørnsen, LKN.

Når det gjelder programmet for befaringene, viser Nemnda til det som er sagt foran under innledningen.

Nemnda skal i det følgende kort omtale forholdene ved de avdelinger som er besøkt.

Værnes flystasjon.

Det er ikke bygget noe nytt ved stasjonen siden Nemndas forrige besøk, men man er kommet et skritt videre med restaureringen av de gamle norske brakkene. De er blitt meget pene utvendig. Innvendig er også restaureringen kommet langt, og forholdene for mannskapene vil bli tilfredsstillende.

Vannforsyningen er ikke god. Det er imidlertid under bygging et nytt sivilt vannverk som også Forsvaret har vært med på å finansiere.

Tillitsmennene klaget over beskatningen av familietillegget. Dette vil ikke bli beskattet før vedkommende er ferdig med tjenesten, og denne skatten kommer i tillegg til den ordinære skatten på den sivile inntekt og dette skaper problemer. Det er mange som ikke er oppmerksom på at familietillegget vil bli beskattet. Om ikke denne inntekt kunne

fritas for beskatning, mente tillitsmennene at mannskapene burde gis en bedre orientering slik at de ble klar over forholdet. Nemnda regner med at dette er et forhold som vil bli omtalt i den nye soldathåndboken Luftforsvaret har under utarbeidelse.

Tillitsmennene pekte på at de vervede ødela de vernepliktiges muligheter for å bli korporaler. Dette ville imidlertid endre seg noe etter hvert som det ble færre vervede.

Infanteriets øvingsavdeling nr. 3 Steinkjersannan.

De opprinnelige byggeplaner som forelå for Steinkjersannan vil neppe bli gjennomført, idet den nye tjenesteordning nødvendiggjør visse endringer. De nye bygninger som er oppført, kjøkken, undervisningsbygg og mannskapsforlegning er meget tilfredsstillende. Spisesalen er også delvis ombygget og oppusset. Forholdene er derfor nå adskillig bedre enn tidligere.

Avdelingen er meget opptatt av å legge forholdene godt til rette for idrettslig virksomhet. Avdelingen håper sammen med sivile myndigheter å kunne reise en plathall tilsvarende den som er reist i Garden. Svømmehall er det også behov for, idet byens svømmehall ikke kan disponeres i tilstrekkelig tid til å dekke avdelingens behov.

Under samtalen med tillitsmennene ble det tatt opp en rekke lokale saker som Nemnda ikke finner grunn til å gå nærmere inn på, og som sjefen lovet å finne en tilfredsstillende løsning på.

Ørland flystasjon.

Forholdene for mannskapene ved flystasjonen er tilfredsstillende, men standarden er ikke fullt så høy for de mannskaper som er forlagt i Prestegårdsleiren. Flystasjonen mangler undervisningsbygg, slik at forlegningsrom må brukes til dette formål. Den nye gymnastikksalen med bad er meget bra og dette gjelder stort sett også de andre bygninger på flystasjonen.

Under samtalen med tillitsmennene ble det ikke tatt opp problemer det er grunn til å nevne i denne forbindelse.

Gruppe Agdenes.

Nemnda ble under besøket orientert om de endringer som det har vært nødvendig å gjennomføre på grunn av den nye tjenesteordning. Dette har også medført nokså omfattende bygningsmessige arbeider.

Tillitsmennene var godt fornøyd med forholdene.

Luftforsvarets stasjon Gråkallen.

Forlegningsforholdene er meget tilfredsstillende med pene mannskapsrom, koselig oppholdsrom og kantine, et godt utstyrt kjøkken med gode oppbevaringsmuligheter for matvarer.

Skiftordningen skaper en del fritidsproblemer for mannskapene, idet det blir vanskelig å gjennomføre fellestiltak. Dette henger også sammen med at stasjonen ikke har egen velferdsoffiser.

Forsvarets forskole, Trondheim.

Det hersket noe uklarhet når det gjaldt elevenes innkommanderingstillegg. De var en tid utbetalt tillegg etter de nye satser for utskrevne mannskaper, men dette var stoppet. Hvordan det skulle forholdes med det for meget utbetalte var uklart. Det var også noen tvil om det antall gratis permisjonsreiser elevene skulle ha etter den nye ordning. Dette var imidlertid spørsmål som administrasjonen skulle undersøke nærmere.

Forholdene ved skolen for øvrig er tilfredsstillende.

Luftforsvarets stasjon, Kongsvinger.

Forlegningsforholdene for mannskapene er tilfredsstillende med bra forlegningsrom, spisesal og kjøkken, pen kantine og gode undervisningsrom. Forlegningskapasiteten er noe for liten til det elevantall man egentlig skulle ha.

Foruten et spørsmål om erstatning for utleverte effekter som var tapt, tok tillitsmennene opp spørsmålet om adgangen til å kommandere mannskapene til hjelp ved sivile arrangementer. Det ble både fra stasjons sjefen og Nemnda gitt uttrykk for at det neppe var hjemmel for de kommanderinger som var foretatt i dette tilfelle.

Skyte- og vinterskolen for infanteriet, Terningmoen.

Forlegningsforholdene ved avdelingen er tilfredsstillende.

Tillitsmennene klaget over at vaktordningen var hård. De foreslo derfor at en innlosjert avdeling burde overta en del av vaktholdet. Dette hadde imidlertid de ansvarlige myndigheter satt seg imot av forskjellige grunner, og Nemnda fant etter de skjønsmessige vurderinger som var lagt til grunn, ikke å kunne foreta seg noe i saken.

Kantinevirksomheten var etter tillitsmennes oppfatning ikke tilfredsstillende. Nemnda ba om at disse forhold ble tatt opp gjennom tillitsmannsutvalget.

Feltartilleriets skole- og øvingsavdeling, Haslemoen.

Kommunikasjonsforholdene er fortsatt det store problem for denne avdeling. Forholdene er dog blitt noe bedre, idet man har fått noe bedre bussforbindelse. Dessuten har de fleste av befalet og mange av mannskapene bil, slik at de er uavhengig av de offentlige kommunikasjonsmidler.

Familieboliger er det fortsatt mangel på. Det er fremdeles offiserer fra overføringene fra Lillehammer og Kongsvinger som ennå ikke har fått hus til familien. Mulighetene på det sivile boligmarked er meget små.

Tillitsmennene klaget over mangelen på uniformseffekter som gjorde at byttetjenesten ikke kunne gjennomføres etter gjeldende forskrifter.

Avdelingen mangler både feltprest og undervisningsleder og dette skaper visse problemer.

Forlegningsforholdene på Haslemoen er meget tilfredsstillende.

Luftforsvarets stasjon, Måkerøy.

Siden Nemndas forrige besøk er det bygget en ny messebygning, som foruten en meget pen og koselig befalsmesse også gir plass til mannskapskjøkken og spisesal hvor forholdene er meget bra. Forlegninger og kantine er også tilfredsstillende.

Tillitsmennene tok opp spørsmålet om en avtrappingsordning også for Luftforsvarets mannskaper, idet de syntes det var urimelig at dette skulle gjelde bare for Hærens mannskaper. Ombudsmannen orienterte om begrunnelsen for den ordning som var gjennomført i Hæren. Tillitsmennene mente de burde fått skikkelig orientering av sentrale myndigheter om dette tidligere, slik at man kunnet sluppet mye av den misnøye som hadde hersket.

Kantinetjenesten var det en viss misnøye med, idet kantinen i fjellanlegget var nedlagt etter en prøvetid på bare 3 uker. På grunn av forskjellige omstendigheter kunne ikke denne korte prøvetiden gi noe korrekt bilde av mulighetene for fremtidig drift. Stasjonen ville forsøke å finne frem til en tilfredsstillende ordning, og Nemnda anbefalte stasjonen å ta saken opp igjen med styret i Statens kantiner.

Luftforsvarets sambands- og radarskole, Lutvatn.

Tillitsmennene tok opp spørsmålet om kantinevirksomheten ved avdelingen. De var spesielt misfornøyd med prisene. Dette er en sak som Nemnda senere har tatt opp med Statens kantiner.

Spørsmålet om status for de elever som gikk kurs utover førstegangstjenesten ble deretter tatt opp til diskusjon. Dette er et spørsmål Nemnda senere har tatt opp med LOK.

Tillitsmennene pekte på det store behov det var for gymnastikksal og velferdsbygg ved skolen. Nemnda redegjorde for hva det fra Nemndas side tidligere er gjort med dette spørsmål.

Skolens forskjellige undervisningslokaler og verksteder er bra med meget godt undervisningsmateriell og utstyr. Kjøkkenet og spisesalen har høy standard, og kostholdet er meget godt. Mannskapsforlegningene er bra med pent utstyr. Befalsmessen er rommelig og hyggelig.

Bn III/Brigaden i Nord-Norge, Åsegarden, Harstad.

Det foregår en ganske omfattende utbygging ved denne avdeling. Når denne utbygging er ferdig vil forholdene bli bra.

Det ble opplyst at det nå etter hvert ble vanskelig å holde kostøret. Dette hang også til en viss grad sammen med at oppbevaringsmulighetene for matvarer var dårlige fordi proviantlagrene i det nye spisesalbygget var for varme.

Tillitsmennene opplyste at tannlegetjenesten ikke var tilfredsstillende, idet det nå ble dimittert mannskaper som ikke hadde fått tannbehandling i det hele tatt under tjenesten.

Tillitsmennene tok opp en del andre saker som bevegelsesfriheten for delvis syke mannskaper, velferdsmidler til kompaniet på Andøya, orientering om fritidskurs og en del mindre spørsmål som bataljonsjefen lovet å undersøke nærmere.

Befalsskolen for Infanteriet i Nord-Norge, Harstad.

Befalsskolen og forskolen har lokaler på 7—8 forskjellige steder i byen og dette vanskeliggjør både tjenesten og utdannelsen. Forskoleelevene har bra forlegning, idet de har overtatt SKN's kaserne. Befalsskolen derimot er forlagt i to tyskbygde brakker som krever meget vedlikehold uten allikevel å bli fullgode forlegninger. Hvis skolen fortsatt skal være i Harstad, mente skolesjefen at det var nødvendig med nye lokaler i tillegg til det som er brukbart av det man nå disponerer.

Når det gjelder undervisning i faget mannskapsbehandling, ble det opplyst at det var under planlegging et nytt undervisningssystem basert på amerikanske erfaringer.

Proviantforvalteren opplyste at prisstigningen gjorde det vanskelig å holde kostholdet på samme nivå som tidligere.

Kantinetjenesten var på grunn av lokalforholdene ikke tilfredsstillende for så vidt som mannskapene ikke fikk kjøpt kaffe og kaker eller smørbrød. Dette var et spørsmål skolen skulle ta opp med Statens kantiners inspektør.

Harstad sjøforsvarsavsnitt.

Nemnda hadde en samtale med avsnittsjefen, offiserer fra hans stab samt sjefer og tillitsmenn fra samtlige bemannede enheter i avsnittet.

Det ble pekt på behovet for egen feltprest. Ordningen i dag med en prest som skal dekke flere avsnitt samt fartøyene, gir ikke de muligheter for feltpresttjeneste som mannskapene føler behov for. Spørsmålet ble drøftet på SKN's tillitsmannskonferanse dagen før, og avsnittssjefen lovet på bakgrunn av denne diskusjon å ta spørsmålet opp med sentrale myndigheter.

Spørsmålet om velferdstjenesten på fortene og de små stasjoner som er underlagt avsnittet, ble deretter drøftet inngående.

Permisjonsbestemmelsene var tillitsmennene misfornøyd med. Tillitsmennene gikk inn for en ordning med kveldspermisjon til neste dags tjenestes begynnelse. Avsnittssjefen ville ikke innrømme ytterligere utvidelse av permisjoner, og Nemnda var enig i at det ikke var behov for slike utvidelser som tillitsmennene foreslo.

Enkelte spørsmål i forbindelse med bekledningen, bl. a. vinterlue og helsetrøye, og mulighetene for å få tørket tøy ble tatt opp. Forhold som avsnittssjefen lovet å rette på i den utstrekning det var mulig. Det samme gjaldt enkelte mangler ved forlegningen.

Blant mannskapene hersket det en del uklarhet når det gjaldt økonomiske forhold for de forskjellige kategorier personell. Avsnittet hadde laget en skriftlig orientering som ville bli distribuert.

Brigaden i Nord-Norge — Heggelia garnison.

Under samtalen med sjefen for Troms landforsvar og Brigaden ble forskjellige spørsmål i forbindelse med overgangen til den nye tjenesteordning diskutert. Når mannskapene nå ikke fikk langpermisjon under brigadeperioden og heller ikke jordbrukspermisjon, regnet man med at det ville bli et hardt press på velferdspolispermisjonene.

Under samtalen med kompanisjefene ble det opplyst at tjenesten stort sett gikk tilfredsstillende. Enkelte mannskaper hadde imidlertid personlige problemer av så alvorlig art at de burde sloppet tjeneste i brigaden. Det tok lang tid å snakke med og forsøke å ordne

forholdene for disse mannskaper. Det var i grunnen lite brigaden kunne gjøre for å hjelpe dem, og deres vanskeligheter burde vært løst før overføringen til Nord-Norge.

Under samtalen med tillitsmannsutvalget ble det fra tillitsmennes side reist en del spørsmål i forbindelse med utrustning og bekledning. De foreslo at manskapene fikk utlevert en pen permisjonsskjorte som de kunne vaske selv, at man fikk en penere permisjonsuniform, at man fikk en lettere bukse til sommerbruk og at Forsvaret igjen overtok ansvaret for permisjonsskoene. Det ble fortsatt utlevert sko av meget dårlig kvalitet, og disse ble det kostbart å vedlikeholde. Nemnda gjorde oppmerksom på at alt dette først og fremst var et økonomisk spørsmål og at det for tiden neppe ville være mulig å gjennomføre de foreslåtte forbedringer.

Det var tillitsmennes oppfatning at prisene på kantinen stort sett var lavere enn på sivile kaféer, dog med enkelte unntak. Under feltmessige øvelser foresto enkelte soldater utsalg fra kantinekassen. Godtgjørelsen for dette var 5 pst. av salget. Hensett til ansvar og arbeid mente tillitsmennene at godtgjørelsen burde være 10 pst. Nemnda lovet å ta dette opp med Statens kantiner.

Tillitsmennene mente at kostøret burde forhøyes som kompensasjon for prisstigningen. Formannen i utvalget opplyste at det ville bli vanskelig å holde kostøret nå med det samme kosthold som tidligere. Man hadde regnet med prisfall i høst for poteter, grønnsaker og frukt, men prisfallet var ikke kommet.

Forlegningsforholdene ble drøftet, og tillitsmennene pekte på det store behov for et velferdsbygg i Heggelia. Det forelå forskjellige alternativer til løsning som tillitsmennene håpet ville føre til et tilfredsstillende resultat.

Brigadens kompani i Skibotn.

Til tross for hard tjeneste og avsides beliggenhet trivdes manskapene godt ved avdelingen. Kompaniet ligger her 2 måneder ad gangen. I siste kontingent var det ikke forekommet refselsler. Det var også lite sykdom blant manskapene.

Kjøkkentjenesten gikk bra, men det ble klaget over visse mangler ved utstyret. Dette var imidlertid ting som var lovet rettet. Det var foreslått en sivil kjøkkensjefstilling ved avdelingen. Ble dette gjennomført ville det bety en vesentlig styrkelse av kjøkkentjenesten.

Velferdstjenesten bød ikke på særlige problemer i sommerhalvåret, men det kunne være visse vanskeligheter om vinteren. Brigadens

velferdstjeneste var imidlertid meget imøtekommende når det ble bedt om hjelp.

Forlegningsforholdene var stort sett tilfredsstillende.

Brigaden i Nord-Norge — Skjold garnison.

Under en samtale med garnisonssjefen og kompanisjefene ble det opplyst at soldatmateriale var godt og at disiplinen var bra. En del mannskaper hadde imidlertid alvorlige problemer på grunn av tjeneste så langt fra hjemmet. Disse mannskaper burde man forsøke å hjelpe.

Tannlegetjenesten var ikke så god som den burde være. Dette skyldes at en del av manskapenes tenner er i så dårlig forfatning at det vesentlige av tannlegenes tid går med til disse mannskaper.

En stor del av de mannskaper som fikk velferdspolispermisjon kom for sent tilbake og hadde da med seg sykeattest. Man var ikke alltid overbevist om at fraværet skyldtes sykdom som gjorde det nødvendig å bli hjemme utover permisjonstiden. Det var nå så mye av dette at avdelingen måtte ta affære om ikke forholdet bedret seg.

Under møtet med samtlige tillitsmenn ved garnisonens sentrale og lokale utvalg ble det opplyst at 140 mann ville bli dimittert i januar 1965 uten å ha fått tannlegebehandling. Under den omfattende samtalen om kosten, spisetjenesten og matøret ble det opplyst at kostholdet var dårligere enn ved de avdelinger i Sør-Norge hvor manskapene hadde tjenestgjort tidligere. Man var redd for at prisstigningen ville føre til at kostholdet ble enda dårligere. Bataljonssjefen opplyste at spisetjenesten var under omorganisering og at tillitsmennene ville bli tatt med på råd.

Det ble stillet en del konkrete spørsmål som Nemnda besvarte. Under den avsluttende samtale om tillitsmanns- og ombudsmannsordningen sa tillitsmennene seg meget godt fornøyd med ordningen. De mente imidlertid det var behov for bedre orientering til manskapene og behov for opplæring av tillitsmenn.

Forlegningsforholdene er for samtlige avdelinger i garnisonen meget tilfredsstillende.

Brigaden i Nord-Norge — Setermoen garnison.

Forlegningsforholdene for Infanteribataljonen er stort sett tilfredsstillende. Det ble opplyst at vedlikeholdsbevilgningene er for små til å holde leiren i så god stand som ønskelig.

Prisstigningen gjorde det vanskelig å holde kostholdet på samme nivå som tidligere.

Bestemmelsen om at manskapene ikke

fikk langpermisjon i brigadeperioden skapte visse problemer. Det var en del som av personlige grunner hadde behov for å komme hjem.

Artilleribataljonen hadde foreløpig visse muligheter for å sende sørover de mannskaper som hadde personlige problemer. For visse personellgrupper måtte det imidlertid skaffes erstatning, og dette skapte visse vansker.

Behovet for en lysløype slik at mannskapene kunne gå på ski i den lange mørketiden var det stort behov for.

For Sanitetskompaniet var det plassmangel som først og fremst skapte problemer. Forlegningsrom må brukes som kontorer, hobbyrom ble brukt som lager, spisesalen brukes som undervisningsrom og mannskapene er forlagt 8 mann på 6 manns rom.

Nemnda hadde også ved denne garnisonen møte med tillitsmenn fra samtlige sentrale og lokale utvalg.

Spørsmålet om kostgodtgjørelse under permisjon ble reist, idet tillitsmennene mente at den nåværende ordning med godtgjørelse bare til gifte mannskaper under langpermisjon var urettferdig. Nemnda redegjorde for det som var gjort fra Nemndas side i dette spørsmål.

Det ble pekt på behovet for å få rensset permisjonsuniformen. I dag kunne man bare hjelpe de som ved særlige uhell sølte til uniformen. Man burde komme frem til en ordning slik at samtlige mannskaper fikk rensing mente tillitsmennene. Nemnda pekte på at dette ville bety at man måtte ha to sett permisjonsuniformer og at det med dagens materiellsituasjon neppe var gjennomførlig. Nemnda lovet imidlertid å ta saken opp med Generalintendanten.

Kostøret ble drøftet. Det var tillitsmennenes oppfatning at kostøret var for lavt. Dette resulterte i mindre pålegg og oppblanding av maten som førte til et dårligere kosthold enn tidligere.

Tannbehandlingen var etter tillitsmennenes oppfatning ikke tilfredsstillende. De hadde regnet med at de ikke skulle forlate tjenesten med dårligere tenner enn ved fremmøte. Dette holdt imidlertid ikke stikk, idet svært mange hadde fått for lite behandling.

Det ble dessuten reist en del lokale spørsmål, bl. a. angående delvis sykmeldte mannskapers bevegelsesfrihet, forskjellige bestemmelser om antrekk til skibruk, dårlig kaffe på kantinen, feilaktig dimiteringsdato på sykekassekortene. Dette var forhold som avdelingssjefene lovet å ta opp.

Luftforsvarets stasjon, Sørreisa.

Forlegningskapasiteten er noe for liten til det antall mannskaper som i dag tjenestegjør ved stasjonen. Bortsett fra dette var tillitsmennene godt fornøyd med tjenesten og forholdene for øvrig. De savnet dog hobbyrom og idrettsanlegg. Kostholdet var tilfredsstillende, men kjøkkensjefen opplyste at det nok ville bli vanskelig i tiden fremover å holde den samme standard.

Bardufoss flystasjon.

Under samtalen med tillitsmennene ble spørsmålet om kostholdet, kantinetjenesten, tillitsmannsordningen og muligheten for å dimittere i forbindelse med nyttårspermisjonen drøftet. Mannskapene var stort sett fornøyd med kostholdet. Spørsmålet om dimiteringsdatoen for de mannskaper som nå var ferdig med sin tjeneste ble tatt opp under en samtale med LK-sjefen senere, og det ble funnet frem til en tilfredsstillende ordning.

Forlegnings- og tjenesteforholdene ved stasjonen var tillitsmennene godt fornøyd med.

Bodø flystasjon.

Stasjonen mangler bad, gymnastikksal og fritidsbygg. Dette er anlegg som det er et stort behov for. For å avhjelpe mangelen på bad er det innredet provisoriske dusjer i kjelleren i forlegningsbrakkene. Denne ordning er langt fra tilfredsstillende.

Velferdstjenesten er slik organisert at velferdsoffiseren også er LK-ens velferdsoffiser. Han får av den grunn for liten tid til å ta seg av velferdsarbeidet på stasjonen.

Under samtalen med tillitsmannsutvalget ble det pekt på at kostøret måtte forhøyes.

Tannbehandlingen var tillitsmennene tilfreds med. Det hendte man måtte stå lang tid på venteliste, men alle fikk time hos tannlegen.

Permisjonsordningen var ikke mannskapene fornøyd med. Med vanlig kveldspermisjon kunne de ikke gå på siste kinoforestilling i byen fordi de ikke rakk tidsnok tilbake. I forbindelse med permisjonsreiser hjem ble det fulgt en praksis ved innvilgelse av reisedager som ikke stemte med de siste bestemmelser på dette område. Stasjonssjefen lovet å se nærmere på disse spørsmål.

Kantinetjenesten ble diskutert. Det var tillitsmennenes oppfatning at kantinenes priser stort sett var lavere enn på tilsvarende sivile kaféer. Prisene på frukt var derimot høyere.

Bodin leir.

Forlegningsforholdene er ikke tilfredsstillende for så vidt som belegget i leiren er for

stort. Vanskeligst er det for befalet som nå er forlagt i en mannskapskaserne som passer dårlig til dette formål.

Avdelingen mangler egen velferdsoffiser, særlig går dette ut over behandlingen av sosiale saker. En av avdelingens offiserer har tatt seg av velferdstjenesten, men han rekker ikke alt arbeidet i tillegg til sitt eget arbeid.

Tannlegetjenesten går tilfredsstillende. Kostholdet var bra. Hærens mannskaper får et tillegg i kostøret under manøvre. Luftvernartilleriets mannskaper som har like anstrengende øvelser får imidlertid ikke dette tillegg.

Under samtalen med tillitsmenn og avdelingssjefer pekte tillitsmennene også på behovet for egen velferdsoffiser ved en så stor avdeling.

Tillitsmennene pekte på at behovet for jordbrukspermisjon fortsatt var stort og mente det var meget uheldig at denne permisjonsform var falt bort. Nemnda pekte på mulighetene for å få velferdspolis i de tilfelle hvor det var et absolutt behov for hjelp på et gårdsbruk. Tillitsmennene mente for øvrig det var et større behov for velferdspolis i Brigaden i Nord-Norge enn ved andre avdelinger. Det ble for øvrig tatt opp en del mindre spørsmål, vesentlig angående bekledning og utstyr, som avdelingen skulle se nærmere på.

Under befaringen i Nord-Norge ble det av tillitsmennene reist en del saker som de res-

pektive avdelingssjefer lovet å finne en tilfredsstillende løsning på.

Enkelte av de saker som ble tatt opp var av en slik art at Nemnda fant grunn til å ta dem opp med sentrale myndigheter. Av slike saker kan nevnes:

Adgang til overføring fra Brig. N. til avdelinger i Sør-Norge for mannskaper med tungtveiende velferdsgrunner.

Tannlegetjenesten.

Permisjonsbestemmelsene for mannskaper som tjenestgjør i Brig. N.

Rensing av permisjonsuniform.

Godtgjørelse til mannskaper som bestyrer kantinekassen.

Velferdsbygg i Heggelia.

Utskifting av bord i spisesalen i Infanterileiren, Setermoen.

Enkelte bekledningsspørsmål for Sjøforsvarets mannskaper, bl. a. vinterlue og helsetrøye som del av bekledningen.

Bedre kaffe i kantinen på Setermoen.

Sjøforsvarets overkommando har opplyst at ny vinterlue vil bli hjemlet i det nye uniformsreglement. Helsetrøye er hittil utlevert til Kystartilleriets mannskaper. Det vil nå bli utredet om ikke også Marinens mannskaper bør få utlevert helsetrøye.

Når det gjelder tannlegetjenesten viser Nemnda til det som er sagt under avsnittet sykesaker.

De øvrige saker er ikke ferdig behandlet ennå.

Oslo i februar 1965.

Edg. Andreassen.

Rolf Hansen.

Erland Asdahl.

Kåre Hansen.

Cato Kvaal.

Ketil Jamte Einrem.

Thorbjørn Wale.